

NAORUŽAVANJE SADAMA:

JUGOSLOVENSKA VEZA

3. decembar 2002.

international
crisis group

Izveštaj za Balkan br.136
Beograd/Brisel

SADRŽAJ

IZVEŠTAJ I PREPORUKE	i
I. UVOD: VRH LEDENOG BREGA	1
II. JUGOSLOVENSKO-IRAČKA TRGOVINA ORUŽJEM.....	2
III. NUKLEARNI MATERIJALI I TEHNOLOGIJA	4
IV. TEHNOLOGIJA HEMIJSKOG ORUŽJA	5
V. TEHNOLOGIJA KRSTAREĆIH PROJEKTILA.....	6
VI. KO JE ODGOVORAN?.....	7
VII. PRIKRIVANJE?.....	10
VIII. ZAŠTO BEZ PREDUZIMANJA MERA ?	12
IX. GDE JE NOVAC?	13
X. ZAKLJUČAK: KAKO BI MEDJUNARODNA ZAJEDNICA TREBALO DA REAGUJE.....	13
APPENDICES	
A. ABOUT THE INTERNATIONAL CRISIS GROUP	16
B. ICG REPORTS AND BRIEFING PAPERS.....	17
C. ICG BOARD MEMBERS	22

NAORUŽAVANJE SADAMA: JUGOSLOVENSKA VEZA

IZVEŠTAJ I PREPORUKE

Demokratska vlada koja je izabrana u Beogradu 2000. godine nije prestala sa znatnim kršenjem sankcija na izvoz oružja kojim se više godina bavila prethodna vlada, pod Miloševićevom diktaturom. NATO (SFOR) trupe, koje su izvršile raciju fabrike aviona u Republici Srpskoj, u Bosni, 12. oktobra 2002. godine pronašle su dokumenta pomoću kojih je počeo da se diže veo tajne ovog značajnog skandala. Prema istraživanju ICG-a, kao i sudeći prema početnim otkrićima i pričama koje su se posle toga pojavile u štampi u Srbiji, izgleda da se, uprkos promeni vlade, nastavilo s trgovinom oružjem od znatne novčane vrednosti sa Irakom i Liberijom.

U slučaju Iraka, međunarodna zajednica mora još da ustanovi ili razjasni mnoge važne pojedinosti, ali već je sada jasno da je Savezna Republika Jugoslavija (SRJ) bila umešana u transakcije s raketnom, avionskom i hemijskom tehnologijom i opremom koje su u suprotnosti sa sankcijama Ujedinjenih nacija. Ove transakcije možda su doprinele naporima Sadama Huseina da razvije primitivnu krstareću raketu i da održi ili razvije kapacitete hemijskog oružja, kao i da popravi ili sačuva svoju konvencionalnu vojnu moć u odnosu na protivvazдушnu odbranu, artiljeriju i bezbednost bunkera. Izgleda da nuklearni materijal koji se koristi za oružje nije bio uključen, iako mogućnost transfera nuklearne tehnologije trećim zemljama iziskuje dalje istraživanje. Obimno, iako ne tako tehnički sofisticirano, jugoslovensko naoružanje takodje se prodavalo Liberiji, koja se isto tako nalazi pod embargom UN na oružje.

Ova aktivnost postavlja ozbiljna pitanja o tome koliko se Beograd promenio od doba Miloševića, ili čak pošto je postojala nepodeljena, ujedinjena Jugoslavija - posebno u pogledu poštovanja međunarodnih obaveza (obaveze po konvencijama za kontrolu naoružanja kao i sankcije UN), snaga mreža iz komunističkog doba koje povezuju vojnu,

industrijsku i kriminalnu elitu, i spremnost ili sposobnost civilnih političkih lidera da kontrolišu sektor bezbednosti.

Značajni elementi aktivnosti oko oružja, kao što je pokazala racija od strane NATO, bile su rasprostranjene preko granica i uključivale su ne samo srpski entitet u Bosni već i Federaciju. Crna Gora je isto tako bila uključena. Vlast na vrhu, uključujući i predsednika Koštunicu, saveznog premijera Pešića, srpskog premijera Djindjića, ministra odbrane Radojevića, načelnika Generalštaba, i saveznog i republičkog ministra unutrašnjih poslova, ili su znali za prodaju i nisu ništa učinili da to zaustave - ili je trebalo da budu upoznati i da deluju.

Ova otkrića otvaraju uvid u stvarne strukture moći unutar jugoslovenske politike. NastavLJANJE specijalnog odnosa sa Irakom (i sa Liberijom) pokazuje da još uvek ne postoji civilna kontrola vojske, da su veze između kriminalističkih, vojnih i političkih elemenata široko rasprostranjene, i da su vodeći ljudi iz doba posle Miloševića, Koštunica i Djindjić, ili bili nisu bili u stanju ili nisu bili spremni da preuzmu civilnu kontrolu vojske ili uklone Miloševićeve prisne prijatelje sa položaja na vrhu.

Politički lideri u Beogradu i međunarodna zajednica moraju da razreše skandal sa oružjem i napadnu osnovne probleme koje on ilustruje. Krajnja odgovornost za ovaj dvostruki zadatak pada na vladu SR Jugoslavije. Međutim, politička paraliza koju je proizvela dugotrajna borba za vlast između Koštunice i Djindjića, kao i očigledno približavanje interesa između mnogih političara i trgovaca oružjem, dovode do toga da će verovatno ozbiljne dopunske mere biti preduzete jedino ako međunarodna zajednica insistira - čvrsto i dosledno.

Ulozi su veliki. Neuspeh reformi ostavio bi SRJ kao potencijalnu pretnju regionalnoj stabilnosti. Pomeranje ove važne balkanske zemlje u pravcu Evro-Atlanske integracije zahteva od međunarodne zajednice da upotrebi sva diplomatska i ekonomska sredstva koja ima na raspolaganju kako bi oslabila široko rasprostranjene ostatke stare garde i ojačala reformatore u Beogradu. Prošlo je vreme specijalnog tretmana Jugoslavije, pošto se oslobodila Miloševića.

PREPORUKE

Vladama Jugoslavije i Srbije:

1. Otkriti u potpunosti sve trgovine s oružjem i transfer tehnologije zemljama pod embargom UN na oružje, posebno Iraku, i pomoći međunarodnoj zajednici da razreši skandal oko transakcija s oružjem tako što će odgovoriti na sledeća specifična pitanja:
  - (a) da li se Iraku prodavalo hemijsko oružje;
  - (b) šta se dogodilo sa zalihama hemijskog ORUŽJA uklonjenim 1992. godine iz Hadžića (Bosna);
  - (c) da li su prekursori, oprema za proizvodnju ili tehnologija za hemijsko oružje prodavani Iraku; i
  - (d) da li je bilo koji nuklearni materijal ili tehnologija prodavan zemljama trećeg sveta pre uklanjanja preostalog nuklearnog materijala od strane SAD u julu 2002. godine.
2. Brzo i u potpunosti reformisati sektor bezbednosti time što će se:
  - (a) vojska staviti pod kontrolu Ministarstava odbrane;

- (b) učiniti da Ministarstvo odbrane, vojska i vojno industrijski odnosi budu u potpunosti odgovorni Parlamentu i pod njegovom transparentnom kontrolom;
- (c) tražiti transparentno odobrenje od strane Parlamenta za sve poslove izvoza oružja, i
- (d) Jugoimport-SDPR, državno preduzeće za trgovinu oružjem staviti pod transparentnu parlamentarnu kontrolu i smeniti ceo Upravni odbor.

Medjunarodnoj zajednici:

3. Primeniti dosledan i stalni pritisak na vlasti u Srbiji, Crnoj Gori i Jugoslaviji da preduzmu potrebne reforme, koristeći uslovljavanje u sledećim oblastima kao pozitivno sredstvo kako bi se pomoglo političarima koji su na to spremni:
  - (a) članstvo u Savetu Evrope;
  - (b) članstvo u NATO Partnerstvu za mir;
  - (c) pregovori o Sporazumu o stabilizaciji i asocijaciji sa EU;
  - (d) stalni normalni trgovinski odnosi (SNTO) sa Sjedinjenim Američkim Državama; i
  - (e) druga finansijska i ekonomska pomoć.
4. Razmotriti, ako Beograd izbegava reforme i ne ponaša se u skladu sa svojim međunarodnim obavezama, suspendovanje bilateralne i multilateralne pomoći, uključujući i onu preko međunarodnih finansijskih institucija (Svetske banke, MMF, EBRR).

Beograd/Brisel 3. decembar 2002.

NAORUŽAVANJE SADAMA: JUGOSLOVENSKA VEZA

I. UVOD: VRH LEDENOG BREGA

Ovaj izveštaj, kao i svi produkti ICG-a, zasniva se primarno na radu sa terena, uključujući i opsežne intervjue koje vodi osoblje ICG-a. Zbog osjetljive prirode nekih tema i odnosa, izvestan broj osoba traži da se zaštiti izvor informacija koje su dali i njihovim zahtevima se izašlo u susret.

Sredinom oktobra 2002. godine, posle racije SFOR-a od 12. oktobra na fabriku aviona "Orao" u Republici Srpskoj u Bosni, procurela je vest od strane jedne članice NATO-a da je ova fabrika prodala mlazne motore i rezervne delove (za avione MIG-21, MIG-23 i verovatno MIG-29) Iraku preko Jugoimport-SDPR¹, preduzeća za izvoz oružja pod državnom kontrolom SR Jugoslavije. S obzirom na svoju ograničenu tehničku osposobljenost i nemogućnost da se proizvedu svi potrebni delovi, fabrika "Orao" je uobičajeno tesno saradivala s tri fabrike u Srbiji (fabrikom UTVA u Pančevu, Vazduhoplovnim zavodom "Moma Stanojlović" u Batajnici i Vazduhoplovno-tehničkim institutom u Žarkovu).²

SFOR je u raciji otkrio jedno pismo s datumom "25. septembar 2002. godine" sa zaglavljem Jugoimport-SDPR-a, koje je potpisao pukovnik Vojske Jugoslavije (VJ) i koje je adresovano na Ministarstvo odbrane Iraka. U pismu se nudila pomoć Jugoslavije za demontiranje i sakrivanje nespecificovane opreme od inspektora UN za kontrolu naoružanja, kao i za ponovno sklapanje opreme posle odlaska inspektora. Pismo je upućivalo na jugoslovenske stručnjake koji trenutno rade na

raznim projektima u Iraku vezanim za vojsku i notiralo je da su smešteni u barakama Vojske Iraka. U njemu se isto tako ukazivalo na to da se tekuće isporuke oružja od strane SRJ vrše preko Sirije i da tovar za Irak čeka dozvolu Sirije u crnogorskoj luci Bar pre nego što isplovi.³

Otprilike u to isto vreme (17. oktobra) Ambasada SAD u Beogradu uputila je "dopis" saveznom predsedniku Vojislavu Koštunici, saveznom premijeru Dragiši Pešiću, ministru za inostrane poslove Goranu Svilanoviću, srpskom premijeru Zoranu Djindjiću, Jugoimport-SDPR-u i Generalštabu.⁴ U dopisu tvrdilo se da je SRJ prodala Libiji i verovatno Iraku tehnologiju za krstareće rakete i dala je pojedinosti o kompanijama koje su u to upletene, pojedinim naučnicima koji rade sa Irakom i Libijom, i datume kada su ugovori potpisani. U njemu se isto tako iznosi da je SRJ prodala 200 tona zaliha oružja Liberiji, još jednoj zemlji pod embargo UN na oružje.⁵

Vlada SRJ je brzo smenila direktora Jugoimporta i zamenika ministra odbrane. Medjutim, ovo je primarno bio napor kozmetičke prirode kako bi se međunarodna zajednica ubedila u njenu dobru volju, pošto nije rešila pitanje daleko šire i sveobuhvatnije prirode vojne saradnje Jugoslavije sa Irakom tokom protekle dve godine ili način na koji su viši zvaničnici bili uključeni ili upoznati sa tim.

¹ "SAD tvrde da dve srpske firme pomažu Iračanima", *Vašington Post*, 23. oktobar 2002. Direktor marketinga fabrike "Orao" jeste oficir Vojske Jugoslavije (VJ), što je indicacija da Beograd tek treba da prekine sa svojim vojnim vezama sa Republikom Srpskom, uslov koji je predviđen Zakonom SAD o odobravanju pomoći SRJ. Videti Izveštaj ICG-a s Balkana br. 126, *Beogradske reforme zaostaju: Razlog za međunarodnu zabrinutost*, 7. mart 2002.

² Intervju ICG-a sa vojnim analitičarem. Sve ove fabrike nalaze se u neposrednoj okolini Beograda.

³ "Jugoslovenski stručnjaci u Iraku", *Blic*, 22. oktobar 2002.; "SAD tvrde da dve srpske firme pomažu Iračanima", *Vašington post*, 23. oktobar 2002. Pismo je široko distribuirano lokalnim medijima, i fotokopije pisma pojavile su se u nekim srpskim i bosanskim novinama.

⁴ Intervjui ICG-a. ICG je video dopis i verifikovao njen sadržaj iz nekoliko vladinih izvora SAD. Videti takodje kasniju nezavisnu verifikaciju dopisa i njegovog sadržaja u "Potvrdjene nove jugoslovenske-iračke veze", *Vašington Post*, 27. oktobar 2002. godine.

⁵ Iako dopis SAD nije bio izričit po pitanju da li je tehnologija koja se odnosi na krstareće rakete direktno prodana Iraku kao i Libiji, izvori iz Stejt Departmenta kasnije su rekli ICG-u da je to zaista bio slučaj.

II. JUGOSLOVENSKO-IRAČKA TRGOVINA ORUŽJEM

Postoji dosta dokaza da je do svog raspada 1991. godine Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija (SFRJ) prodavala oružje Iraku, gradila bunkerske, vojne i hemijske komplekse, kao i da se angažovala na zajedničkim projektima na razvoju naoružanja sa iračkim naučnicima i vojnim stručnjacima. Mnoge od ovih aktivnosti odvijale su se barem uz znanje i prećutno odobravanje zapadnih država, koje su i same održavale tesne veze sa Sadamom Huseinom dok invazija Kuvajta 1990. godine nije dovela do nametanja embarga UN na oružje.

Medjutim, još od vremena Zalivskog rata, od svih država članica UN zahtevalo se da zabrane bilo kakav vojni izvoz u Irak, uključujući i proizvode dvostruke ili višestruke namene za koje se s razlogom smatralo da mogu da se upotrebe u vojne svrhe, i da obezbede da ugovori s drugim državama ili inostranim kompanijama sadrže završne klauzule kojima se obezbedjuje da se isporuka ne vrši za Irak. Embargo se proširuje na sva istraživanja i razvoj koji se odnose na naoružanje; vojne opravke i licenciranje tehnologije povezane sa vojskom, kao i obuku.⁶

Posle 1991. godine, uprkos embargu na oružje, Miloševićeva Savezna Republika Jugoslavija (SRJ) prodala je Iraku protivvazdušne sisteme, vojna vozila, artiljeriju, municiju i sisteme za remont, i

---

⁶ Rezolucije Saveta bezbednosti UN br. 661 (6. avgusta 1990.) i br. 687 (3. april 1991.). SRJ je takodje imala odgovarajuće međunarodne obaveze kao strana u nekoliko ugovora o kontroli naoružanja, od kojih je najvažniji Ugovor o nuklearnoj neproliferaciji iz 1970-e (UNP), Ženevski protokol iz 1925-e i restriktivnija Konvencija o hemijskom oružju iz 1997-e (KHO), i Konvencija o biološkom i toksičnom oružju iz 1972-e (KBTO). Prema UNP, koji uključuje zaštitne klauzule sporazuma na snazi sa Međunarodnom agencijom za atomsku energiju (IAEA), zabranjena je nabavka, proizvodnja ili transfer nuklearnog oružja, uređaja sa nuklearnim eksplozivom ili kontrolnih uređaja, ali je dozvoljeno posedovanje nuklearnog materijala za mirnodopske namene. KHO zabranjuje upotrebu, razvoj, proizvodnju, nabavku, transfer ili nagomilavanje hemijskog oružja. KBTO zabranjuje razvoj, proizvodnju, nagomilavanje ili nabavku mikrobioloških ili drugih bioloških agensa ili toksina one vrste ili u količinama koje prelaze profilaktičke, zaštitne ili druge mirnodopske namene i upotrebu i razvoj, proizvodnju, nabavku i transfer oružja ili isporuku opreme koja je namenjena za upotrebu ovih agenasa i toksina.

vršila je remont iračke vojne opreme.⁷ Ova saradnja uključivala je zajednički razvoj sistema za dalekometnu artiljeriju (Orkan) i poboljšanje SCUD balističkih raketa, kao i zajednički razvoj hemijskog oružja.⁸ Medjutim, generalno se smatralo da je sa zbacivanjem Miloševićevog režima 5. oktobra 2000. godine, nova vlada Demokratske opozicije Srbije (DOS) prekinula sa ovom praksom.

Ipak, pošto je afera "Orao" izašla na videlo, u beogradskoj štampi objavljen je čitav niz tvrdnji - zasnovanih na "procurelim dokumentima" - koji ukazuju na obrazac stalne prodaje oružja Iraku. U većini slučajeva, vlada je preko volje priznavala tačnost tvrdnji ili se odlučila da ne komentariše. Prema istraživanju ICG-a, kao i na osnovu ovih izveštaja, izgleda da su se sve tekuće operacije prodaje oružja Iraku posle Miloševića vodile pod šifrovanim imenom "Zora" i odnosile su se na one iste oblasti u kojima se odvijala saradnja i pre 1990. godine. Iračka delegacija posetila je SRJ ne tako davno, u avgustu 2002., a vojno i tehničko osoblje SRJ bilo je aktivno u Bagdadu sve dok savezna Vlada nije 23. oktobra 2002. naredila da se zatvori predstavništvo Jugoimport-SDPR-a.

Pored oružja i vojne opreme proizvedene u SRJ, predstavništvo Jugoimport-SDPR-a u Bagdadu takodje je prodavalo Iraku oružje i opremu koja potiče iz Bosne, Rusije, Ukrajine i verovatno drugih zemalja, uključujući Makedoniju i Belorusiju.⁹ Može da se pokaže da je nemoguće ustanoviti tačno o kojim se količinama i o kojoj vrsti oružja, koje je SRJ prodala Iraku tokom 2001-2002 radi i svim aktivnostima u vezi s tim. Medjutim, iz izveštaja u štampi, koji su potvrđeni intervjuima ICG-a i drugim istraživanjima koje je ICG sproveo, možemo da kažemo da nam je sledeće poznato s velikom sigurnošću:

- Jula 2002. godine, otprilike dvadeset jugoslovenskih mornaričkih oficira iz Vojnog remontnog zavoda iz Tivta, Crna Gora, posetilo je Irak, gde su proveli dve nedelje u ispitivanju iračkih brodova i elektronskih

---

⁷ "Mi Jugosloveni izgradili smo podzemne rezidencije za Sadama u 10 gradova Iraka," *Nedeljni Telegraph*, 16. oktobar 2002.

⁸ Videti "Sudbina vojne industrije u Jugoslaviji", *Jane's Intelligence Review*, mart 1993. "Pad i uspon ratnih mašina u Bosni", *Jane's Intelligence Review*, januar 1997. "Sumnja se proširuje u istrazi o oružju za Irak", *Jane's Defence Weekly*, 6. novembar 2002. godine.

⁹ Intervjui ICG-a sa zapadnim vojnim analitičarem i sa izvorom DOS-a na visokom nivou.

sistema, i vršili remont. Jugoslovenskim oficirima nije dozvoljeno da putuju van zemlje bez izričite pismene dozvole Generalštaba.¹⁰

- Fabrika "Sloboda" u Čačku vodila je poslove sa Irakom na principu "prodaja za gotov novac" prodajući razne vrste oružja, uključujući i protivavionske artiljerijske granate.¹¹
- Hrvatske vlasti su 22. oktobra 2002. godine zarobile tovarni brod sa crnogorskom registracijom - "Boka Star" - koji je plovio iz crnogorske luke Bar u luku Rijeka u Hrvatskoj.¹² "Boka Star" nosila je tovar od 208 tona nitroceluloznog raketnog goriva i nitroglicerina, baze za čvrsto raketno gorivo, s lažnim oznakama da se radi o aktivnom uglju.¹³ Tovar je, navodno, pripadao Jugoimport-SDPR-u i određište je bio Irak preko Sirije. Vlada SAD tražila je da hrvatska vlada zarobi brod pošto je smatrala da vlasti SRJ to neće učiniti.¹⁴
- Tokom 2001. i 2002. godine, brodovi iz crnogorskih luka Bar i Tivat i hrvatske luke Ploče prevozili su tovar Jugoimport-SDPR-a za Irak. Ovi brodovi plovili bi za Rijeku u Hrvatskoj ili Koper u Sloveniji, gde bi se tovar ili pretovario na drugi brod, ili bi se vršilo "pranje" papira, tako da se SRJ ne bi pojavljivala kao zemlja porekla.¹⁵
- Prema dokumentima koja su procurela u beogradsku štampu i koje je ICG-u potvrdio izvor DOS-a na visokom nivou, tovari za Irak iz crnogorske luke Bar uključivali su i na hiljade tona bezdimnog baruta, mitraljeza, municije raznog kalibra, delova za vojna vozila, kompresore, motore za vojne avione i raznu drugu vojnu opremu.¹⁶ Jugoslovenski izvori rekli su ICG-u da je u ove isporuke bilo uključeno hemijsko oružje ili prekursori.¹⁷

- Neka od ovih oružja i materijala, uključujući i 200 tona oružja koje je isporučeno Liberiji tokom leta 2002. godine, došlo je iz zaliha VJ.¹⁸ Administrativni centar za zalihe VJ smešten je u istoj zgradi u kojoj je Jugoimport-SDPR.
- Isporuke oružja Jugoimport-SDPR-a prolazile su kroz luku Bar u Crnoj Gori pod nadzorom snaga državne bezbednosti Crne Gore.¹⁹ Oni su obično išli za Irak preko sirijske luke Tartus ili preko Libana.²⁰
- Izgleda da je Jugoimport-SDPR ugovorio i prodavao oružje Iraku, koje je proizvedeno u Bosni, uz saradnju barem sledećih: bosansko muslimanskih kompanija "Unis-Pobjede" (vojna oprema) i "Zraka" (optika), i bosansko hrvatskih kompanija "Vitezit" (eksplozivi) i "BNT" (teška artiljerija, sistemi "Orkan"), kao i kompanije iz Republike Srpske "Kosmos" (održavanje i adaptacija protivavionskih raketa SA-2 i SA-6).²¹
- Na čelu predstavništva Jugoimport-SDPR-a u Bagdadu - koje je sada navodno zatvoreno - nalazio se pukovnik Vojske Jugoslavije, Krsto Grujović.²²
- Izgleda da je SRJ prodavala Iraku sisteme protivvazdušne odbrane, uključujući i radar kratkog dometa za samonavodjenje, artiljeriju i projektele.²³
- SRJ je od 15. januara 2002. godine imala ugovore za izgradnju sa Irakom (primarno objekata povezanih sa odbranom, kao što su bunker) u vrednosti većoj od 120 miliona USD.²⁴

Prema diplomatskim izvorima, tempo prodaje oružja Iraku možda se i povećao tokom 2002. godine.²⁵ Postoje takodje pitanja koja se odnose na aktivnost drugih delova odbrambene industrije SRJ, posebno kompleksa Krušika u Valjevu.

¹⁰ Intervju ICG-a sa oficirima VJ.

¹¹ Intervju ICG-a sa izvorom iz Stejt Departmenta SAD. "Iračka veza", *Vreme*, 31. oktobar 2002.

¹² Član DOS-a na viokom nivou nagovestio je ICG-u da su crnogorski zvaničnici na vrhu možda vlasnici u senci *Boka Stara*.

¹³ "Sumnja se proširuje u istrazi o oružju za Irak", *Jane's Defence Weekly*, 6. novembar 2002.

¹⁴ "Veze jugoslovenskog oružja sa Irakom zahtevaju nadzor", *Vašington Post*, 1. novembar 2002.

¹⁵ Intervju ICG-a sa zapadnim vojnim analitičarem. "Boka Star plovi za Jugoimport", *Blic*, 25. oktobar 2002.

¹⁶ "Boka Star plovi za Jugoimport", *Blic*, 25. oktobar 2002.

¹⁷ Intervju ICG-a sa vodećim političkim figurama u Beogradu. Izvori ICG-a iz Stejt Departmenta SAD bili su obazriviji u ovim tvrdnjama.

¹⁸ Izveštaj Veća stručnjaka koji su naimenovani shodno Rezoluciji Saveta bezbednosti [Ujedinjenih nacija] br. 1408 (2002)".

¹⁹ "Boka Star plovi za Jugoimport", *Blic*, 25. oktobar 2002.

²⁰ Intervju ICG-a sa članom DOS-a na visokom nivou.

²¹ Intervju ICG-a sa vojnim analitičarem odbrane.

²² "Smenjeni generali Čeković i Djokić", *Blic*, 23. oktobar 2002.

²³ Intervju ICG-a sa jugoslovenskim vojnim analitičarem. "Boka Star plovi za Jugoimport", *Blic*, 25. oktobar 2002.

²⁴ Dokument od 18. januara 2002. godine, od Saveznog ministarstva inostranih poslova, #4773 sa prilogom 2002/4460 u posedu ICG-a.

²⁵ Intervju ICG-a u Beogradu.

III. NUKLEARNI MATERIJALI I TEHNOLOGIJA

Bilten atomskih naučnika tvrdio je 2000. godine da profil SRJ "sve više podseća na proliferatore iz prošlosti" i posebno je upozorio na moguću nuklearnu saradnju SRJ sa Irakom. SR Jugoslavija je 2000. godine imala oko 50 kilograma svežeg uranijumskog goriva tipa za oružje, koje je preostalo iz programa nuklearnog oružja koji se završio 1987. godine, i deset kilograma ozračenog visokoobogaćenog uranijuma. Sveže gorivo obogaćeno je do 80- procentnog uranijuma 235 i sastojalo se od 5.046 gorivnih elemenata. Istrošeno gorivo moglo je da proizvede dodatnih pet kilograma plutonijuma.²⁶

Jedan broj zvaničnika iz postrojenja Vinče za smeštaj nuklearnog materijala, istočno od Beograda, vidno je izrazio zabrinutost Međunarodnoj agenciji za atomsku energiju (IAEA) zbog nedovoljnog obezbeđenja, koje se u osnovi sastoji od jednog stražara i ograde od bodljikave žice. Za Vinču se smatra da "oskudeva u modernoj fizičkoj zaštiti, kontroli materijala i merama za odgovornost".²⁷

Vlada SRJ je neočekivano u julu 2002. godine najavila hitan transfer nagomilanih gorivnih elemenata u šipkama iz Vinče na skladišno mesto u Rusiji, i ovu operaciju je platila Vlada SAD. Materijal je iznet usred noći u konvoju sa velikim obezbeđenjem. Iako su se lokalni vojni analitičari bavili spekulacijama da je razlog ove iznenadne akcije bio taj što je neki materijal bilo prodat ili ponudjen na prodaju na crnom tržištu,²⁸ IAEA je uverenja da je svo nuklearno gorivo bilo pod kontrolom.²⁹

Izvori u naučnim krugovima SRJ rekli su ICG-u da je moguće da su nuklearni tehničari SRJ putovali u Severnu Koreju. SR Jugoslavija ima javni dokument o nameri saradnje sa Severnom Korejom po pitanju razvoja raketne tehnologije. Načelnik Generalštaba general Života Panić objavio je 1993. godine da će SRJ kupiti delove iz Iraka i Severne Koreje da bi razvila i proizvela projektile sa dometom od 600 do

1.000 kilometara. Iako ovaj program nije nikad realizovan, on samo ukazuje na postojanje tesnih veza.³⁰ Života Panić je još uvek aktivno uključen u trgovinu oružjem preko kompanije "Intor".³¹

²⁶ "Titovo nuklearno nasledje", *Bilten atomskih naučnika*, mart/april 2000, Vol. 56, br. 2, str. 63-70. Broj gorivnih elemenata (5.046) saopštila je ICG-u IAEA novembra 2002. godine.

²⁷ Ibid, str. 63-70.

²⁸ Intervjui ICG-a sa lokalnim vojnim analitičarima.

²⁹ Saopštenje IAEA ICG-u, novembar 2002.

³⁰ Milan Vego, *Jane's Defence Review*, 12/93, str. 541-546.

³¹ "Koji sve generali Vojske Jugoslavije po svetu trguju oružjem", *Radio B92*, 25. oktobar 2002.

IV. TEHNOLOGIJA HEMIJSKOG ORUŽJA

Beogradska štampa objavila je tvrdnje da je SRJ prodavala hemijsku i biološku³² opremu za "Srednji i Bliski istok" (šifra za Irak i Libiju).³³ Političari SRJ povezani sa kabinetom predsednika Koštunice i KOS-om (vojna Kontraobaveštajna služba) rekli su ICG-u u nezvaničnim razgovorima da su hemijsko oružje i hemijski prekursori zaista prodavani tokom poslednje dve godine. Jugoslavija je imala značajne zalihe hemijskog oružja i njegovih prekursora, a Helsinški odbor za ljudska prava tvrdi da je VJ upotrebljavala zabranjena hemijska sredstva (Sarin) protiv Oslobođilačke vojske Kosova tokom 1999. godine.³⁴

Jugoslavija je pre 1991. godine posedovala značajne kapacitete za proizvodnju hemijskog oružja, i proizvodila je Sarin, sumporni iperit, BZ i CS psihohemijske inhibitore, i nervne agense Tabun, Soman i VX. Neke od ovih je proizvodila fabrika Vojnotehničkog instituta (VTI) u Potocima (koja je proizvela 4,5 tone Sarina) blizu Mostara, grada u Bosni, tokom 1980-ih. Irački naučnici redovno su posećivali Potoke tokom te decenije zbog zajedničkog istraživanja o hemijskom oružju.³⁵

Pre Zalijskog rata Jugoslavija je razvila hemijsko oružje po programu "Mali soko", uključujući za artiljeriju (122mm, 152mm i 155mm) i bombe iz vazduha. Po programu KOL15 Jugoslavije je razvijala hemijsko oružje za "Orkan" (artiljerijski raketni sistem sa višestrukim cevima dugačkog dometa, koji se proizvodio u saradnji sa Irakom i koji je on finansirao).³⁶ Ove operacije obavljale su se u fabrici "Potoci". S obzirom na prisustvo iračkih

stručnjaka u Potocima, partnerstvo po pitanju razvoja sistema "Orkan", jugoslovensku uspešnu proizvodnju Orkan raketa sa hemijskim kapacitetom, izvoz nekoliko hiljada Orkan raketa u Irak krajem 1980-ih, moguće je da se tehnička saradnja proširila na preorijentisanje iračkih Orkan raketa za hemijske bojeve glave. Da li se i u kojoj meri se tesna saradnja iz doba pre 1991. godine nastavila u vreme i posle Miloševića jeste pitanje na koje treba tek da odgovore jugoslovenske vlasti.

Jugoslovenska narodna armija (JNA) je 1992. godine demontirala fabriku "Potoci" i preselila je u fabriku "Milan Blagojević" u Lučanima, u zapadnoj Srbiji, gde je već postojala jedna hemijska fabrika.³⁷ Izgleda da je od tada fabrika preseljena, barem jedan deo, u Kruševac, gde je ponovo uspostavljena na kompleksu fabrike guma "Trajal".

Potvrđeno je da je fabrika "Trajal" proizvodila Sarin tokom NATO bombardovanja 1999. godine.³⁸ U zvaničnoj izjavi Ministarstva odbrane SRJ tvrdi se da je fabrika "Potoci" prvo stigla u Lučane i da je kasnije ponovo montirana u Kruševcu, na kompleksu "Trajala", u civilne svrhe. U njemu se isto tako kaže da fabrika nije nikad proizvodila hemijsko oružje i nije ni imala kapacitete za punjenje municije ovim supstancama.³⁹ Međutim, zvaničnici SRJ nemaju doslednu priču koja se odnosi na to gde je ova fabrika, šta je proizvodila, gde je smeštena njena oprema i čak da li je sva njena oprema pod kontrolom ili je nešto prodato. Ambasador SRJ u Paktu stabilnosti, Prvoslav Davinić, delimično je osporio Ministarstvo odbrane, javno izjavivši da SRJ nije nikada proizvodila hemijsko oružje ili njegove prekursore, da fabrika nije nikad ponovo montirana, i da je oprema iz fabrike "Potoci" još uvek u sanducima.⁴⁰ Izvor Stejt Departmenta SAD rekao je ICG-u da je oprema iz fabrike Potoci u sanducima na kompleksu "Trajala" i da je zatvorena, kao i da SRJ traži međunarodnu pomoć za demontiranje opreme, njeno uništavanje i čišćenje kompleksa.

Pored fabrike "Potoci", Srbija ima hemijska postrojenja koja mogu da proizvedu prekursore za hemijsko oružje u Bariču ("Prva Iskra"), Lučanima ("Milan Blagojević") i Kruševcu ("Merima"). Svi oni

³² Kao što se iznosi u nastavku teksta, izgleda da su ovakve tvrdnje opravdane u odnosu na hemijsko oružje. Istraživanja ICG-a ne potvrđuju postojanje bilo kakve aktivnosti koja se odnosi na biološko oružje. Stoga se ono dalje ne razmatra u ovom izveštaju.

³³ "Boka Star plovi za Jugoimport", *Blic*, 25. oktobar 2002.

³⁴ "Opasna Bagdadska veza", *Helsinki povelja*, oktobar 2002.

³⁵ Videti "Sudbina vojne industrije Jugoslavije", *Jane's Intelligence Review*, mart 1993. "Uspori i pad ratnih mašina u Bosni", *Jane's Intelligence Review*, januar 1997. *Globus* (Zagreb) od 16. aprila 1999. Intervju ICG-a sa zapadnim vojnim analitičarem.

³⁶ Videti "Sudbina vojne industrije Jugoslavije", *Jane's Intelligence Review*, mart 1993. "Pad i uspon ratnih mašina u Bosni", *Jane's Intelligence Review*, januar 1997. *Globus* (Zagreb) 16. aprila 1999. Intervju ICG-a sa anonimnim vojnim analitičarem.

³⁷ Otvoreno pismo jugoslovenskog ministra odbrane koje je objavljeno u *Blic Newsu*, 16. oktobra 2002.

³⁸ Intervju ICG-a sa bivšim izvorom iz hemijske industrije SRJ i izvorom DOS-a na visokom nivou.

³⁹ Otvoreno pismo Ministarstva odbrane Jugoslavije objavljeno u *Blic Newsu*, 16. oktobra 2002.

⁴⁰ "SRJ nema bojne otrove", *Politika*, oktobar 2002.

proizvode agense slične onima u "Potocima". Izgleda da je u Lučanima proizvedeno barem 50 tona Sarina i smatra se da tu nalazi glavno postrojenje za smeštaj hemijskog oružja.⁴¹ U regionu Bariča dogodio se jedan broj neobjašnjenih smrtnih slučajeva gradjana tokom i posle NATO bombardovanja, verovatno kao posledica udara NATO na bunker za smeštaj hemijskog oružja.⁴²

Jugoslovenska narodna armija je tokom 1992. godine preselila u Srbiju celo skladište hemijskog oružja iz predgradja Sarajeva Hadžići.⁴³ Ove zalihe - koje su uključivale i hemijsko oružje - nisu pod kontrolom, što je razlog velike zabrinutosti, imajući u vidu do koje je mere druga imovina VJ procurela na međunarodno tržište oružja.

Tokom poslednje dve godine Organizacija za zabranu hemijskog oružja (OZHO)⁴⁴ posetila je fabriku "Trajal". Izgleda da je fabrika bila zatvorena i da barem u tom periodu ona nije proizvodila prekursore hemijskog oružja.⁴⁵ Medjutim, ne postoji evidencija o prethodnim aktivnostima, uključujući i to da li su prekursori koji su se možda proizvodili još uvek u zemlji, da li su iskorišćeni u oružju, ili su prodati. Niti je postojala evidencija o proizvodima iz druge tri hemijske fabrike.

V. TEHNOLOGIJA KRSTAREĆIH PROJEKTILA

Jedna od glavnih tvrdnji u dopisu Ambasade SAD iz oktobra 2002. godine jeste da je SRJ pomagala Libiji i možda Iraku u konstrukciji "projektila dugačkog dometa". Ambasada se posebno pozvala na ugovor koji je potpisan s Libijom u februaru 2000. godine, i na stalno prisustvo jugoslovenskih stručnjaka za projekte u Iraku još od proleća 2001. godine. Jedan jugoslovenski naučnik, koji je bio uključen, radio je na programu SCUD raketa kada su Jugosloveni pomogli Iračanima da prošire domet tog oružja tokom 1980-ih. Izgleda da je dosta skorašnje pomoći bilo usmereno na razvoj propulzivnih sistema sa tehnologijom (uključujući bilo raketne motore na čvrsto gorivo bilo turbomlazne motore) koje se često povezuju sa krstarećim projektilima.⁴⁶

Iako su zvaničnici SRJ u početku govorili s podsmehom o mogućnosti da SRJ poseduje dovoljno visoku tehnologiju kako bi se ovde angažovala, dekan Tehničkog fakulteta Univerziteta u Beogradu tvrdi da jugoslovenski naučnici poseduju "know-how" i tehnologiju za izgradnju motora za krstareće

⁴¹ Federacija američkih naučnika, <http://www.fas.org/nuke/guide/serbia/cw/index.html>.

⁴² Intervju ICG-a sa osobljem VJ.

⁴³ Videti "Sudbina vojne industrije u Jugoslaviji" *Jane's Intelligence Review*, mart 1993. "Pad i uspon ratnih mašina u Bosni", *Jane's Intelligence Review*, januar 1997.

⁴⁴ OZHO je organizaciju koju su 1997. godine osnovale strane u Konvenciji za hemijsko oružje kako bi pomogli implementaciju odredaba ovog sporazuma, uključujući i proveru i potvrdu uništavanja ovakvog oružja i nadzor nad aktivnostima hemijske industrije. Može se konsultovati njen online sajt na www.opcw.org.

⁴⁵ Intervju ICFG-a sa zvaničnikom Stejt Departmenta SAD.

⁴⁶ Trebalo bi notirati da ni dopis SAD iz oktobra 2002. godine ni kasnija ICG istraživanja i reportaže u štampi nisu razjasnile domet, ili potencijalni domet, sistema o kojima je reč. "Dugački-domet" nije precizan termin kada se primeni na raketne ili artiljerijske sisteme. Prvobitni raketni sistem SCUD (SCUD B) koji je Irak nabavio iz Sovjetskog Saveza 1970-ih i 1980-ih imao je domet od 300 kilometara. Irak ga je uspešno modifikovao da dostigne raketu (Al-Husein) dometa 650 kilometara, što je bilo dovoljno da stigne do Teherana tokom rata sa Iranom. Irak je takodje pokušao da modifikuje ili iskoristi na drugi način SCUD sistem za proizvodnju projektila nešto većeg dometa nego što je Al-Husein i različitim kapacitetima bojevih glava sa punjenjem. Rezolucije Saveta bezbednosti posle Zalivskog rata zahtevale su od Iraka da sve projekte dometa većeg od 150 kilometara preda na uništavanje. Videti; "Irački projektili: Kratka istorija", sa Iraq Watch website, www.iraqwatch.org/wmd/missile. Krstareće rakete generalno se ne smatraju za rakete dugačkog dometa, mada ovaj termin treba razmatrati u relativnom i geografskom kontekstu. Veoma sofisticirane krstareće rakete Tomahawk, koje su SAD razvile, imaju domet od 1.700 kilometara, posebno više od raznih manje sofisticiranih sistema krstarećih raketa koje poseduje jedan broj država Srednjeg istoka. Videti Monterey Institut za međunarodne studije, "Krstareće rakete najvećeg dometa koje su razvijene na Srednjem istoku", na www.cns.miis.edu/research/wmdme/ch_crdep.htm. Uopšteno se može pretpostaviti da artiljerijski sistem dugačkog dometa (npr. Orkan) ima znatno manji domet nego sistem balističkih raketa.

rakete.⁴⁷ Tehnički izvori u Beogradu rekli su ICG-u da su jugoslovenski naučnici razvili model turbomlaznog motora čiji je prečnik dovoljno mali da može da se ugradi u krstareću raketu.⁴⁸

SR Jugoslavija ima srodna područja tehničkih veština. Pre raspada Socijalističke Jugoslavije, jugoslovenskih naučnici imali su relativno sofisticiran program letilice sa daljinskim upravljanjem (RPV/LDU), koji je razvio model sa potisnim propelerom i delta krilima. Jugoslovenski naučnici takodje su jedno vreme relativno napredovali u tehnologiji mikroeksplozivne radiotransmisije.⁴⁹ Firma "Teleoptik" iz Zemuna proizvodila je žiroskope dovoljne preciznosti d i a mogu da navode projektil do blizine od jednog kilometra od njenog cilja posle otprilike 1.000 kilometara horizontalnog leta,⁵⁰ sa zanemarljivim faktorom greške ako je ovaj teret pripadao oružju za masovno uništavanje.

Beogradska štampa isto tako je prenosila tvrdnje da su jugoslovenski naučnici pomogli Iračanima da iskoriste RPV tehnologiju radi pretvaranja iračke zastarele flote MIG-21 u bespilotne letilice koje mogu da se upotrebe kao krstareće rakete. Iako je malo verovatno da se za ovaj program može upotrebiti MIG-21, s obzirom na svoje teške kontrolne karakteristike, Iračani poseduju češke uređjaje za treniranje Aero Vodochody L-29 i L-39 koji se lako mogu modifikovati i imaju potrebne karakteristike.⁵¹

Kombinujući ove dve tehnologije, neka zemlja mogla bi da izgradi krstareću raketu za siromašne, bez sofisticiranog sistema za navodjenje, ali koja je u stanju da odleti do cilja na isti način kao i RPV, ili da se usmeri na kurs pomoću žiroskopa.

VI. KO JE ODGOVORAN?

Otkrića u fabrici "Orao" samo su prozor u pravu prirodu snaga moći u jugoslovenskoj politici. Današnja Jugoslavija sastoji od dve moćne republičke vlade - Crne Gore i Srbije - i slabe Vlade Savezne Republike Jugoslavije. Jedini elementi u saveznoj Vladi koji imaju pravu moć jesu Vojska Jugoslavije (VJ), carinska služba i kontrola nad vojnom industrijom oružja. Koštunica je predsednik Veća za nacionalnu bezbednost, koje kontroliše VJ. On je pokazao relativno aktivno interesovanje za poslove VJ i održao je tesne veze s načelnikom Kontraobaveštajne službe (KOS), generalom Acom Tomićem. Neki političari u saveznoj Vladi jasno su znali za ilegalnu trgovinu oružja sa Irakom još u leto 2001. godine, a ipak nisu ništa učinili da to zaustave. Drugi su, kao što je ministar za inostrane poslove, Goran Svilanović, navodno pokušali da preduzmu mere.

Vlada SAD je u julu 2001. godine inicirala bilateralne konsultacije sa SRJ oko proliferacije oružja. I Ministarstvo odbrane SRJ i Jugoimport-SDPR imali su svoje predstavnike na tim sastancima. U to vreme SAD su upozorile SR Jugoslaviju da su jugoslovenske firme angažovane u poslovima izvoza oružja u Irak.⁵² Kao rezultat ovih sastanaka, ambasador Prvoslav Davinić bio je u potpunosti upoznat sa tvrdnjama SAD o prodaji oružja Iraku, kao što su bili poznati i Ministarstvo odbrane i Jugoimport-SDPR. Očigledno da bi se SAD smirile, Ministarstvo odbrane preduzelo je akciju, za koji je sada očigledno da je čisto kozmetičke prirode, da ograniči režim izvoza, iako se sa ovom aktivnosti, u stvari, nastavilo.⁵³

Sredinom januara 2002. godine, Savezno ministarstvo za inostrane poslove podnelo je jedan dokument na sastanku savezne Vlade pod naslovom "Informacija o izvesnim problemima vojno-ekonomske saradnje sa zemljama Bliskog i Srednjeg istoka i Afrike i njihove implikacije za međunarodni položaj Savezne Republike Jugoslavije".⁵⁴ U ovom

⁴⁷ "Krivušić: Jugoslovenski inženjeri dovoljno stručni", *Radio B92*, 28. oktobar 2002.

⁴⁸ Intervju ICG-a sa jugoslovenskim tehničkim izvorom.

⁴⁹ Intervju ICG-a sa zapadnim vojnim analitičarem.

⁵⁰ Intervju ICG-a sa zapadnim vojnim analitičarem.

⁵¹ Videti izveštaj Centralne obaveštajne agencije "Iračko oružje za masovno uništavanje", oktobar 2002. Takodje, intervju ICG-a sa zapadnim vojnim analitičarem.

⁵² Dokument od 18. januara 2002. od Saveznog ministarstva za inostrane poslove, #4773 sa prilogom 2002/4460 u posedu ICG-a.

⁵³ "Država se distancira od Jugoimporta", *Danas*, 24. oktobar 2002. "Boka Star plovi za Jugoimport", *Blic*, 25. oktobar 2002.

⁵⁴ Dokument od 18. januara 2002. od Saveznog ministarstva za inostrane poslove, #4773 sa prilogom 2002/4460 u posedu ICG-a.

dokumentu iznosilo se da je SRJ umešana u trgovinu oružjem sa zemljama na Srednjem istoku, uključujući i Irak, da je Vlada SAD predala zvanični prigovor još u julu 2001. godine i da je već poslala "dopis" vladi Jugoslavije u kojoj se razmatra ovaj problem. U dokumentu se upozorava da bi nastavak trgovine sa Irakom mogao da ugrozi napredak koji je SRJ učinila ka reintegraciji u međunarodne institucije od pada Miloševića, kao i da ozbiljno utiče na bilateralne odnose sa Sjedinjenim Američkim Državama.

U dokumentu Saveznog ministarstava naročito se pominje pitanje proliferacije hemijskog oružja i podseća da je SRJ preuzela međunarodne obaveze koje se odnose na to pitanje. U dokumentu se zalaže sa razvoj boljih bilateralnih odnosa sa SAD, posebno u ratu protiv terorizma. Da bi se izbeglo da SRJ bude strpana u isti koš sa drugim "rizičnim državama", u dokumentu se preporučuje da "najviše savezne institucije SRJ obrate posebnu pažnju na ovaj problem", kako bi se "ispunili prioriteti spoljne politike SR Jugoslavije". U tom trenutku, prioriteti spoljne politike SRJ bili su članstvo u Partnerstvu za mir NATO-a i Savetu Evrope, kao i potpisivanje Sporazuma o stabilizaciji i asocijaciji sa EU.⁵⁵ Ovaj dokument usvojen je na sednici savezne Vlade u januaru 2002. godine, kojoj je prisustvovala većina ministara.

Uprkos ovome, izgleda da odgovorna savezna ministarstva ili institucije nisu ništa preduzela u odnosu na ovu odluku ili informaciju. Zbog toga što ništa nije preduzeto, savezni ministar za inostrane poslove je 16. avgusta 2002. godine poslao cirkularno pismo Saveznom ministarstvu unutrašnjih poslova, Saveznom ministarstvu odbrane, Saveznoj upravi carina, Generalštabu Vojske, Ministarstvu unutrašnjih poslova Srbije i Ministarstvu unutrašnjih poslova Crne Gore u kome je upozorio da SRJ kao članica UN ne sme da se bavi ilegalnom trgovinom oružjem sa Irakom kao i sa nekoliko drugih zemalja koje su pod sankcijama UN.⁵⁶ Vlasti, ipak, nisu preduzele ništa.⁵⁷ Nije jasno na kom je nivou cirkulisao ovaj drugi dokument unutar raznih elemenata u vladi.

Savezna vlada Jugoslavije kontroliše Jugoimport-SDPR. Njegov Upravni odbor povezan je sa svim

vodećim političkim strankama u Jugoslaviji, i o njemu se govori kao o "državi unutar države".⁵⁸ Ministar unutrašnjih poslova Srbije Dušan Mihajlović iz stranke Nove Demokratije (ND) predsednik je Upravnog odbora. Članovi Upravnog odbora uključuju saveznog ministra unutrašnjih poslova Zorana Živkovića iz Demokratske stranke Zorana Djindjića (DS), saveznog ministra odbrane Velimira Radojevića iz (crnogorske) Socijalističke narodne partije (SNP) i bivšeg saveznog ministra za finansije Jovana Rankovića, koga je naimenovala Koštunicina Demokratska stranka Srbije (DSS). Jugoimport-SDPR bio je odgovoran za sve poslove sa Irakom po programu UN "Nafta za hranu".⁵⁹

Fabrike oružja o kojima je reč nisu bile pod privatnom kontrolom vlasnika, niti pod kontrolom normalnog jugoslovenskog sistema "društvenog vlasništva", dok je republička vlada (ili u nekim slučajevima opštinska vlast) naimenovala članove Upravnog odbora. Pre bi se moglo reći da su one bile pod neposrednom kontrolom vlade Savezne Republike Jugoslavije. Zalihe oružja VJ bile su pod kontrolom VJ i Saveznih strateških rezervi.⁶⁰

S obzirom na opsežnu i organizovanu prirodu trgovine oružjem, kao i neophodnost uključivanja brojnih aktera iz vojske i vlade, jugoslovenski i srpski politički i vojni establišment na visokom nivou mora da su bili uključeni u operaciju "Zora" sa Irakom, barem posredno. Radojević, Mihajlović i Živković, kao i savezni premijer Dragiša Pešić i načelnik Kontraobaveštajne službe Vojske, general Aca Tomić tvrdili su da nisu bili upoznati. Teško je poverovati u to, ako se poštovala operativna procedura.

Od Ministarstva odbrane SRJ traži se da prekine sa svom trgovinom oružjem sa inostranstvom. U stvari, za svaku transakciju izvoza oružja potrebno je pet zasebnih potpisa iz Ministarstva odbrane. To su potpisi: 1) Odeljenja za istraživanje, razvoj i proizvodnju; 2) Odeljenja za nabavku; 3) Kontrole kvaliteta Vojske; 4) Obaveštajne službe Vojske; i 5)

⁵⁸ Intervju ICG-a sa izvorom DOS-a na visokom nivou.

⁵⁹ "Oprezno sa zaključcima", *Blic*, 23. oktobar 2002. Teoretski, Jugoimport je firma koja se bavi samo oružjem, ali se ona razgranala u druge oblasti koje mogu da imaju vojnu primenu, od kojih je jedna program "Nafta za hranu". U mnogim slučajevima, izgleda da je Jugoimport koristio program "Nafta za hranu" kao pokriće za svoju trgovinu oružjem sa Irakom.

⁶⁰ Savezne strateške rezerve jeste organizacija savezne Vlade koja je smeštena u istoj zgradi sa Jugoimportom. Njen cilj je održavanje zaliha goriva, hrane, municije, oružja i drugog materijala koji može da bude potreban SRJ u slučaju rata.

⁵⁵ Intervju ICG-a sa Saveznim ministrom za inostrane poslove Goranom Svilanovićem.

⁵⁶ Pismo od 16. avgusta 2002. od Saveznog ministarstva za inostrane poslove, #415148 u posedu ICG-a.

⁵⁷ Intervju ICG-a sa ministrom za inostrane poslove Goranom Svilanovićem.

zamenika ministra odbrane (tada je bio Ivan Djokić, koji je smenjen sa ovog mesta).⁶¹ Mnoga ova oružja prošla su kroz vojnu luku u Tivtu u Crnoj Gori, rodnoj republici ministra Radojevića. Pored toga, Ministarstvo odbrane zahteva da sva putovanja osoblja VJ odobri Sektor za vojno-ekonomske aktivnosti, na čijem čelu je takodje bio Djokić.

Svaki tovar pratila je dokumentacija koju je izdala Savezna uprava carina. Izvori u DOS-u i vladi visokog ranga rekli su ICG-u da često na carinskim dokumentima ovi tovari imaju namerno pogrešne oznake i netačnu identifikaciju. Ministarstva unutrašnjih poslova Jugoslavije, Srbije i Crne Gore odigrali su svoju ulogu time što su pratili ove isporuke kroz zemlju do luka Bar i Tivat.⁶²

Radojević - kao ministar odbrane i član Upravnog odbora Jugoimport-SDPR-a, i preko svojih tesnih veza sa vojskom - mora da je barem bio upoznat sa smanjivanjem zaliha VJ, korišćenjem luka VJ, i putovanjima oficira VJ i vojnih stručnjaka u Irak.

Za Mihajlovića -s obzirom na njegov položaj predsednika Upravnog odbora Jugoimport-SDPR-a, široku obaveštajnu mrežu koja mu je na raspolaganju kao ministru unutrašnjih poslova Srbije, i njegovom stvarnom prethodnom učešću u Miloševićevoj koalicionoj vladi pre sredine 1999. godine - takodje postoji velika mogućnost da je znao za trgovinu oružjem. Ako nije, njegov propust da kontroliše aktivnost Jugoimport-SDPR-a i obavesti saveznu i republičku vladu o tim ilegalnim poslovima može ozbiljno da dovede u pitanje njegovu kompetentnost kao predsednika Upravnog odbora.

Savezno ministarstvo unutrašnjih poslova uništeno je pod Miloševićem. Pored toga, ono je još zadržalo obaveštajnu mrežu pomoću koje je ono trebalo da zna za isporuke Iraku. Živković, kao njegov ministar kao i član Upravnog odbora Jugoimport-SDPR-a, trebalo je da bude upoznat sa ovim aktivnostima.

Pešić, savezni premijer, ima tesne veze sa vojskom i tesne stranačke veze sa Radojevićem. Verovatnoća da je znao za trgovinu oružjem samo se povećava činjenicom da je ono bilo u tranzitu kroz Crnu Goru, njegovu rodnu republiku. Isto tako je neverovatno da Ranković - kao član Upravnog odbora Jugoimport-SDPR-a - nije ništa znao, ili je iako je bio upoznat, propustio da obavesti predsednika Koštunicu, koji ga je i naimenovao na ovo mesto.

S obzirom na veličinu i sofisticiranost svoje obaveštajne mreže, kao i legalnu odgovornost da prestane sa izvozom oružja, na sličan način je i general Tomić trebalo da bude upoznat, i njegova dužnost je bila da o tome obavesti Generalštab. Pored toga, Tomić je trebalo da obavesti Predsednika (sa čijim savetnicima u Kabinetu on ima veoma bliske veze), saveznog premijera, ministra za inostrane poslove i saveznog ministra unutrašnjih poslova, sve koji tvrde da nisu ništa znali.

U odbranu gorenavedenih ličnosti najbolje što može da se kaže jeste bi zbog njihove nekompetencije i nemara u tom stepenu trebalo odmah da budu smenjeni barem iz Upravnog odbora Jugoimport-SDPR-a i trebalo bi da se to odrazi na njihove političke karijere. Od njih bi trebalo da se traži da jasno podnesu račun o tome zašto su dozvolili da ove aktivnosti ugroze nacionalne interese Jugoslavije i njenu reintegraciju u međunarodne institucije ili, kao alternativa, kako su mogli da propuste da iskoriste svoje položaje da bi bili upoznati sa ovakvim aktivnostima.

General Jovan Čeković, koji je otpušten sa dužnosti mesta izvršnog direktora u Jugoimport-SDPR-u zbog ovog skandala, optužio je potpredsednika vlade Srbije Nebojšu Čovića da je bio upoznat i umešan u "Zoru".⁶³ Zamenik ministra odbrane, otpušten zbog svoje uloge u ovom skandalu - general Ivan Djokić - tesno je povezan za Čovićem, koji ga i dalje stvarno podržava.⁶⁴ Od Djokića se tražilo da prekine sa svim izvozom oružja kao i dozvolama za putovanjem osoblja VJ u Irak.⁶⁵ Iako je Čovićeva uloga u čitavoj aferi ostala dvosmislena,⁶⁶ on je preuzeo vodeću ulogu da natera Vladu da raščisti zbrku oko Jugoimport-SDPR-a i zaustavi ilegalnu trgovinu oružjem.

S obzirom na težinu dokaza, uključujući i zvaničnu internu korespondenciju, postavljaju se ozbiljna pitanja o tome šta je predsednik Koštunica - mada je sada navodno izuzetno kooperativan sa američkim inspektorima⁶⁷ - znao i kada je to saznao. Slična pitanja mogu da se postave i Koštunicinom glavnom političkom suparniku, srpskom premijeru Djindjiću.

⁶¹ Intervju ICG-a sa izvorom DOS-a visokog ranga.

⁶² Ibid.

⁶³ "Avioni, čaj i pekmez", *Politika*, 24. oktobar 2002.

⁶⁴ Intervju ICG-a sa izvorom DOS-a visokog ranga.

⁶⁵ "Vojni vrh znao za put oficira u Irak", *Blic*, 29. oktobar 2002.

⁶⁶ Intervju ICG-a sa izvorom iz Stejt Departmenta SAD.

⁶⁷ Intervju ICG-a sa izvorom iz Stejt Departmenta SAD.

U najmanju ruku, nema indicija da su bilo savezna Vlada bilo republička Vlada čak i pokušale verodostojnu istragu o optužbama SAD iz 2001. godine ili u bilo koje doba pre racije u fabrici "Orao". To može da predstavlja nespremnost, ali isto tako i moguću nesposobnost od strane političara koji su kompromitovani povezanošću i oslanjanjem na kriminalističke elemente. Čak i u vreme kad se ovo piše, Parlament tek treba da formira istražnu komisiju, a izgleda da savezni ministar unutrašnjih poslova Zoran Živković obeshrabruje ovakve pokušaje.

Izgleda da je Vlada SAD zaključila da su važni elementi u SRJ i lideri u Srbiji znali za trgovinu oružjem i da nisu bili spremni ili nisu bili u stanju da je zaustave bar do oktobra 2002. godine, kada je to bilo na Hrvatskoj da zaustavi *Boka Star*.

VII. PRIKRIVANJE?

Prve reakcije posle izbijanja skandala ukazivale su da vlasti SRJ ne prihvataju stvar ozbiljno. Predsednik Koštunica je pozvao zvaničnike u saveznoj Vladi da ne "prebacuju"⁶⁸ stvar s jednih na druge, i sugerisao da se afera odnosi ni na ništa drugo osim na neke zastarele avionske delove. Uprkos nekoliko upozorenja Ministarstva spoljnih poslova i SAD i upozorenja Vladi tokom 2001. godine i ranije tokom 2002, on je tvrdio da ništa nije znao o prodaji oružja sve dok to nije stiglo do medija krajem oktobra 2002. godine.⁶⁹ Isto tako, izjavio je da se može očekivati izvestan šverc oružja, u vidu činjenice da je SRJ bila pod sankcijama mnogo godina, i zatražio da ova stvar ne izlazi izvan konteksta. Istakao je da njegova stranka (DSS) nema ministarskih položaja u saveznoj Vladi (iako je naimenovani predstavnik DSS-a - Ranković - član Upravnog odbora Jugoimport-SDPR-a) i sasvim nedavno je izjavio da nije bilo trgovine sa Irakom putem zvaničnih kanala još od jeseni 2000. godine.⁷⁰ Visoki član DSS-a i potpredsednik vlade u senci DSS-a tvrdio je da nije odgovornost saveznog predsednika da nadzire rad javnih kompanija.⁷¹

U odgovor na međunarodnu uznemirenost, savezna Vlada odmah je uklonila generala Čekovića sa dužnosti izvršnog direktora Jugoimport-SDPR-a, kao i zamenika ministra odbrane, generala Djokića.⁷² Isto tako je naredila Jugoimport-SDPR-u da zatvori svoju kancelariju u Bagdadu. Čeković nije, u stvari, otpušten. On je pre smenjen s mesta direktora Jugoimport-SDPR-a i preimenovan za posebnog savetnika novog direktora. S obzirom na to da je Čeković bio zadužen za svakodnevne poslove Jugoimport-SDPR-a, njemu je verovatno poznato više detalja o aferi no bilo kome drugom u SR

⁶⁸ "Vojislav Kostunica, Nepotrebno dodatno komplikovati situaciju", *Blic*, 24. oktobar 2002.

⁶⁹ Ibid.

⁷⁰ Predsednik koštunica je 29. novembra 2002. tvrdio da "Nije bilo nikakve trgovine vojnom opremom sa Irakom kroz zvanične kanale još od jeseni 2000. godine. S druge strane, SRJ je učestvovala u programu UN "Nafta za hranu". A poznato je da je vlada SRJ formirala komisiju koja bi ispitala ekonomske odnose sa Irakom, delimično i na moje insistiranje." "Jugoslovenski predsednik kaže da je zvanična trgovina oružjem sa Irakom obustavljena pre dve godine", *Blic*, 29. novembar, 2002, i objavu BBC Monitoring European.

⁷¹ "Država se distancira od Jugoimporta", *Danas*, 24. oktobar, 2002.

⁷² "Oružje trese državni vrh", *Blic*, 24. oktobar, 2002.

Jugoslaviji. Tek kasnije - posle snažnog pritiska SAD-a - on je definitivno odstranjen iz kompanije.

Na dan 29. oktobra 2002, savezna Vlada formirala je državnu komisiju za ispitivanje optužbi o oružju za Irak. U članove spadaju Živković i Radojević, što je odmah dovelo u pitanje bar prividnu nepristrasnost. Živkovićeva početna izjava pri preuzimanju predsedništva potvrđuje da je SRJ prekršila nadležne rezolucije Saveta bezbednosti UN, ali iznosi tvrdnju da je do ovoga došlo "zbog nepreciznih propisa, što je dovelo do različitih tumačenja".⁷³ Ministar za inostrane poslove Svilanović kasnije je naimenovan u komisiju kako bi je učinio manje kompromitujućom.

Mihajlović je izjavio da će njegovo Ministarstvo unutrašnjih poslova Srbije istražiti aferu i pregledati sva dokumenta i ugovore koje je Jugoimport-SDPR potpisao tokom prethodnih dvanaest meseci. Kako su mnogi od ugovora sa Irakom izgleda bili potpisani pre sredine 2001. godine, oni će biti izuzeti iz ovog vremenskog okvira. Kako ovo nastojanje potiče iz Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srbije a ne saveznog Ministarstva unutrašnjih poslova, ono neće neophodno imati pristup i saveznoj dokumentaciji, niti će biti u stanju da vrši istraživanja u fabrikama u pitanju ili da pozove svedoke iz savezne vlade ili oficire VJ, koji svi potpadaju pod saveznu jurisdikciju. Iako istražna ruka srpskog Ministarstva za unutrašnje poslove ima ovlašćenje da udje u većinu privatnih kompanija uključenih u trgovinu oružjem, do sada nije bilo nikakvih javnih pokazatelja o ovakvoj aktivnosti.

Istražni tim Vlade SAD stigao je u Beograd sredinom novembra 2002. godine. Živković, kao savezni ministar unutrašnjih poslova ima pravno ovlašćenje da im otvori arhive i druge izvore informacija. Kvalitet njegovog angažovanja u velikoj meri će uticati na sposobnost ovih istražitelja da dobiju slobodan pristup dokumentima i informacijama, posebno vojnoj arhivi u Vojno-tehničkom institutu koja se odnosi na saradnju sa Irakom.⁷⁴ Do trenutka kada se ovo piše, saradnja - iako formalno korektna - izgleda da nije bila tako sveobuhvatna kao što su se SAD nadale. Do ICG je dospela informacija da su neka ključna dokumenta možda uništena u Vojno-tehničkom institutu pre dolaska SAD tima.⁷⁵

Oficiri VJ nalazili su se u središtu aktivnosti Jugoimport-SDPR-a sa Irakom. Vlastit armijski inventar je smanjen putem prodaje, a od Generalštaba vojske traženo je da odobrava put u inostranstvo za oficire. *Boka Star* je koristila vojna pristaništa u Baru i Tivtu, a izgleda da su brojni sadašnji i bivši generali u jednoj ili drugoj meri imali veze sa aferom, kao i fabrike pod kontrolom VJ. Ipak, zamenik načelnika Generalštaba, general Branko Krga, javno je izjavio da VJ nije imala ništa sa prodajom oružja⁷⁶ i da tek treba da najavi bilo kakvo interno istraživanje VJ.

Kod kuće, skandal oko oružja pretvorio se u još jednu epizodu u borbi između Djindjića i Koštunice. Može se očekivati da će bar njihovi tabori biti u iskušenju da se upuste u pitanje potpunog otkrivanja i korektivnih mera, računajući prevashodno s posledicama na pristalice.

Skandal sa oružjem takodje se odigrava u trenutku kada se vlast u svakom slučaju prebacuje sa saveznog na republički nivo. Ova transformacija imaće za sada neizvesne posledice kako za vojsku tako i za trgovce oružjem. Kako će republika svakako imati veće nadležnosti u budućim operacijama u vojno-industrijskom kompleksu Jugoslavije, izgleda da su se, međjutim, Generalštab VJ i Ministarstvo odbrane upustili u birokratski rat oko toga ko će imati kontrolu nad profitom iz prodaje oružja. Kako trgovci oružjem i njihovi saradnici traže saveznike koji im mogu pomoći u novonastaloj fluidnoj situaciji, izgleda da se stare lojalnosti brzo raspadaju. Nove će morati isključivo da se zasnivaju na perceptivnoj sposobnosti bilo kog pojedinog političara da pruža zaštitu finansijskim tokovima.

Skandal je stvorio mogućnost da međunarodna zajednica može da vrši pritisak zahtevajući jasno i potpuno polaganje računa i da iznudi uklanjanje s vlasti onih koji su bili upleteni u aferu. Ukoliko dodje do ovoga, staro vojno-kriminalističko jezgro u Beogradu značajno će oslabiti, a reformatori u vladi će, shodno tome, ojačati. Međjutim bez značajnog, produženog spoljnog pritiska, postoji velika verovatnoća da će vlada nastojati da održi status quo, nudeći nekoliko žrtvenih jagnjadi kao što su Djokić i Čeković, a bez preduzimanja značajnijih strukturnih reformi ili kažnjavanja onih koji su u krajnjoj liniji odgovorni, ma ko se ispostavilo da su oni.

⁷³ "Bilo kršenja embarga zbog nejasnih propisa", *Radio B92*, 4. novembar, 2002.

⁷⁴ Intervju ICG-a sa vojnim analitičarem.

⁷⁵ Intervju ICG-a.

⁷⁶ "Vojska čista oko Iraka i Haga", *Radio B92*, 18. novembar, 2002.

VIII. ZAŠTO BEZ PREDUZIMANJA MERA ?

Imajući u vidu činjenicu da su bar mnoge više političke figure u SRJ bilo znale, ili trebalo da znaju za prirodu problematične trgovine oružjem sa Irakom i drugima zbog upozorenja iz SAD ili Ministarstva za inostrane poslove, ili po osnovu svojih zvaničnih položaja, postavlja se pitanje zašto oni nisu intervenisali pre no što je skandal dospao u javnost. Veze između osumnjičenih trgovaca oružjem, političkih stranaka i političara mogu dati ključ za ovo.

Jugoimport-SDPR koji je pod kontrolom države, o čijem je rukovodstvu ranije bilo reči, predstavlja najvažniju firmu u SRJ koja se bavi trgovinom oružja, i firmu koja igra centralnu ulogu u sadašnjem skandalu. Postoji, međutim, još oko 30 drugih firmi u zemlji, a sve su privatne, koje su uključene u jedan ili drugi aspekt poslova u trgovini oružjem (iako ne neophodno i u poslovima koji su u pitanju u sadašnjem skandalu). Većina je povezana sa aktivnim ili penzionisanim generalima ili vodećim političarima.

Drugi mogućan delimičan odgovor zašto se nastavilo s trgovinom oružja sve do izbijanja skandala, zahvaljujući koracima od spolja, jeste odnos - a neki bi čak mogli reći među-zavisnost - između sadašnje savezne i republičke vlade i kriminalističkih elemenata preostalih is Miloševićevog režima.

DOS je pre zamenio a ne zbacio Miloševića 5. oktobra 2000. godine, u dogovoru sa ključnim elementima koji su podržavali diktatora. U ove su spadali potpuno kriminalizovano Ministarstvo unutrašnjih poslova, delimično kriminalizovana armija, i veoma korumpirane savezne i republičke birokratije, kao i pravosudje. Pobjeda DOS-a zavisila je od snaga bezbednosti *starog režima* koji su napuštali brod. Da bi ih privukli u svoj tabor, političari DOS-a su bili prisiljeni da naprave neprijatne kompromise koji su im se obili o glavu. Jovica Stanišić - nekad šef tajne policije pod Miloševićem i drugi najmoćniji čovek u Srbiji - mora da je imao ključnu ulogu u ovom procesu, posebno što su ti ljudi naimenovani u obaveštajnu službu srpskog Ministarstva unutrašnjih poslova (DB) ili oni odgovorni za pitanja državne bezbednosti posle dolaska DOS-a na vlast - kao što je Zoran Janjušević - svi usko saradjivali s njim i njegovom takozvanom "vojnom linijom" DB-a.

Mnogim jugoslovenskim bezbednosnim službama, posebno onima povezanim sa DB-om kao baza za izgradnju poslužile su paravojne organizacije koje su učestvovala u velikim zločinima počinjenim tokom ratova iz 1990-ih. Mnoge od ovih organizacija bile su sastavljene od bivših kriminalističkih elemenata, a mnogi bivši paravojnici koristili su svoje uske veze sa ovim organizacijama i sa DB-om da bi dalje proširili svoje kriminalističke karijere. Sa svoje strane DB-i je odgovaralo da koristi kriminalce za obavljanje prljavog posla, takozvanih "operacija čišćenja". Nastale su čitave kriminalističke mreže vezane za DB, koje su se indirektno gradile oko bivših paravojnih ili DB figura i organizacija. Ove su uključivale trgovinu narkoticima, trgovinu ženama, krađu automobila, šverc oružja i švercovanje tradicionalnijih produkata kao što su cigarete, alkohol i kafa. Armijska Kontraobaveštajna služba (KOS) bila je takodje veoma povezana s nekim od ovih aktivnosti.

Nespremnost DOS-a da izadje na kraj sa ovim centrima moći predstavlja jedan od značajnih razloga zašto vlada svakako nije u stanju da izadje na kraj sa skandalom sa oružjem bez značajne spoljne pomoći i zaista sa većim teškoćama sa kojima se Jugoslavija suočava u razlazu sa svojom prošlošću.

IX. GDE JE NOVAC?

Drugo važno pitanje na koje još nije dat odgovor jeste: gde je novac? Uprkos Čekovićevih tvrdnji da je Jugoimport-SDPR bogata kompanija,⁷⁷ tokom 2001. godine ona je ostvarila zvaničan profit od samo dva miliona dinara (približno USD 33.000).⁷⁸ Navodno, Jugoimport-SDPR duguje novac drugim kompanijama koje trguju oružjem i sada ga neke od njih tuže.⁷⁹

Izgleda da ni jugoslovenska država, niti republika Srbija, a ni fabrike oružja u pitanju, nisu plaćene za isporučenu robu i usluge.⁸⁰ Neki dobro informisani izvori iz SRJ spekulišu da su prodaje Iraku možda dostigle čak i iznos od 3 milijarde US dolara, sa profitom u iznosu od oko USD 750 miliona.⁸¹ Energoprojekt, firma pod kontrolom države izvela je značajan deo od više od USD 120 miliona u ugovorima sa Iračanima za građevinske projekte primarno vezane za vojsku.⁸² Izgleda da se nijedan od profita ostvarenih ovim poslovima sa oružjem ili sa izgradnjom nije vratio u Jugoslaviju. U trenutku kada se ovo piše nema znaka gde su oni otišli.

X. ZAKLJUČAK: KAKO BI MEDJUNARODNA ZAJEDNICA TREBALO DA REAGUJE

Skandal sa oružjem neuobičajeno dramatičan i privlači pažnju zbog njegovih veza sa događajima na Srednjem istoku, ali on najviše govori i najviše se odnosi na ozbiljnu unutrašnju situaciju post-Miloševićevog Beograda. Toliko dugo se razvijao i cvetao, čak i posle početnih napora SAD da ga obelodani 2001. godine, jer su se političke i infrastrukture moći, pored površnih promena toliko malo izmenile u staroj prestonici diktatora. Sada kada je afera izbila na videlo, jugoslovenski politički rukovodioci imaju šansu da stvari srede, ali prvi pokazatelji da će do ovoga doći više su nego neizvesni.

Dok diplomate pozdravljaju reči i neke od mera o kojima kažu da su informisani, dolazi takodje do znatne javne zbrke, pristrasnog upiranja prstom i poricanja. ICG je dobila indikacije da se možda čak i sada nije sasvim prestalo sa prodajama Iraku.⁸³ Svakako da se mnoge unutrašnje prepreke za preuzimanje ozbiljnih korektivnih koraka tek moraju odstraniti.

SR Jugoslavija i Srbija ne mogu sebi dozvoliti lažni luksuz sa usporenim pristupom reformama i ispunjavanju međunarodnih obaveza. Beograd zadržava isuviše potencijala za stvaranje teškoća na Kosovu i u Bosni. Slabi su izgledi za rešavanje važnih očekivanih koraka između Srbije i Crne Gore u razradi njihovog budućeg odnosa sa posledičnim negativnim implikacijama po regionalnu stabilnost, i neprihvatljivo će se uvećati ako Beograd ne bude u stanju da sredi stvari u svojoj kući.

Miloševićovo nasledstvo znači da je izazvana napetost u odnosima sa susedima. Isuviše onih koji su stvorili to nasledstvo i koji još uvek imaju koristi od njega, uključujući organizovane kriminalističke elemente, vrše snažan uticaj na politički život. Usled toga, veoma je malo domaćeg konstitucionog tela spremnog za promenu ili međunarodnu saradnju.

Nije iznenadjujuće, stoga, što je Beograd oklevao da preduzima bilo koje reforme ili da vrši bilo kakve promene bez snažnog spoljnog pritiska. Većina reformi koje su pokrenute u Srbiji bile su odložene

⁷⁷ "Koji sve generali Vojske Jugoslavije po svetu trguju oružjem", *Blic News*, 6-13 mart 2002.

⁷⁸ Intervju ICG-a sa ministrom spoljnih poslova Goranom Svilanovićem.

⁷⁹ Intervju ICG-a sa visokim izvorom iz DOS-a.

⁸⁰ "Pomozite oružarima", *Politika*, 14. novembar, 2002.

⁸¹ "Dolari i skandali", *Nin*, 14. novembar 2002.

⁸² Dokument of 18. januara 2002, iz jugoslovenskog Ministarstva za inostrane poslove, br. 4773 sa prilogom 2002/4460 u posedu ICG-a.

⁸³ ICG diskusije sa poslovnim ljudima u SRJ i političarima DOS-a na visokom nivou.

od pobune crvenih beretki novembra 2001. godine.⁸⁴ Malo šta se izmenilo, osim nekih ekonomskih i finansijskih mera na makronivou koje se još uvek odvijaju. Strukture iz Miloševićeve ere i njegova *nomenklatura* uglavnom su ostale nedirnutе. Sve dok ne dodje do reformi, Beograd će i dalje ugrožavati regionalnu stabilnost i iziskivati neodređeno dugo angažovanje međunarodne zajednice.

Najefikasniji instrument međunarodne zajednice da pokrene Beograd na put reformi i međunarodne saradnje bio je uslovljavanje, kao što se to videlo po očajničkim nastojanjima SRJ u poslednjem trenutku da svakog marta meseca dobije sertifikaciju da je zadovoljila zakonom propisane uslove SAD za pomoć.⁸⁵ Stejt Department SAD i EU podjednako su relativno oklevale da autoritativno koriste ovaj instrument, iako izgleda da EU menja svoj stav i da čak razmatra i suspenziju pomoći.⁸⁶

Potrebna je ona vrsta snažnog spoljnog pritiska, što uslovljavanje i predstavlja, da bi se savladale unutrašnje prepreke za reforme. U podsticaje koje je međunarodna zajednica do sada pružala SRJ spadaju: članstvo u Savetu Evrope; članstvo u Partnerstvu za mir NATO-a; pregovori o Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju sa EU; i status stalnih normalnih trgovinskih odnosa (SNTO) sa Sjedinjenim Državama. Dosadašnje iskustvo pokazalo je da Beograd nije dovoljno motivisan samo sa svim ovim da bi izvršio stvarne promene. Isporučivanje bi, stoga, trebalo izvršiti tek kada Beograd ispuni prethodne specifične uslove vezane za svaki podsticaj.

Ukoliko bi Beograd nastavio da izbegava reforme i da se ne pridržava svojih međunarodnih obaveza, međunarodna zajednica trebalo bi da razmotri primenu nekih od strožih instrumenata u svom diplomatskom arsenalu kao što su suspenzija bilateralne i multilateralne pomoći, uključujući i one kroz međunarodne finansijske institucije (Svetska banka, MMF, EBRD).

Pitanje vlada i dalje ostaje ključno. Sve dok u Beogradu postoje dve vlade, jugoslovenska i srpska, sa nadležnostima koje se preklapaju i konfliktnim

ličnostima, postojaće i prilike za beskrupulozne da koriste pravne rupe i ostvaruju profit zbog same teškoće da se vrši supervizija državnih prihoda kada nije jasno šta je u stvari država. Sve dotle dok postoje nejasne komandne linije, ili one fluktuiraju, vlasti će imati izgovor da izbegavaju međunarodne obaveze.

Od novembra 2001. godine međunarodna zajednica uložila je mnogo energije da obezbedi i zatim primeni Sporazum iz marta 2002. godine o budućem odnosu između Srbije i Crne Gore koji je isposredovao visoki predstavnik EU Havijer Solana. Iako je sadašnje previranje u jugoslovenskoj vojnoj zajednici svakako uskomešano zbog neposrednog izgleda da će doći do promene u upravi i prelaska sa savezne na republički nivo, sam Sporazum se i dalje zaglavljuje u proceduralnoj kaljuzi, a korist od njega u smislu jasne i čiste vlade u Beogradu još se ne vidi. Međunarodni pritisak na sve vladine nivoe u SRJ da ispunjavaju svoje obaveze iz okvira međunarodnog prava i dalje ostaje ključ za postizanje stabilizacije u regionu. Nastojanja da se reši usko ustavno pitanje predstavljaju udaljavanje od mnogo važnijih problema s kojima se suočavaju Srbija, Crna Gora i njihovi susedi.

Beograd/Brisel, 3. decembar, 2002.

⁸⁴ Izveštaj ICG-a s Balkana br. 126. *Usporene reforme Beograda: uzrok za međunarodnu zabrinutost*, 7. mart 2002.

⁸⁵ Ovi uslovi uključuju saradnju sa Međunarodnim tribunalom za ratne zločine u Hagu, razvoj ljudskih prava i prestanak finansiranja Vojske bosanskih Srba.

⁸⁶ Videti zaključke EU Saveta za spoljne odnose, 19. novembar, 2002.

APPENDIX A

ABOUT THE INTERNATIONAL CRISIS GROUP

The International Crisis Group (ICG) is an independent, non-profit, multinational organisation, with over 80 staff members on five continents, working through field-based analysis and high-level advocacy to prevent and resolve deadly conflict.

ICG's approach is grounded in field research. Teams of political analysts are located within or close by countries at risk of outbreak, escalation or recurrence of violent conflict. Based on information and assessments from the field, ICG produces regular analytical reports containing practical recommendations targeted at key international decision-takers.

ICG's reports and briefing papers are distributed widely by email and printed copy to officials in foreign ministries and international organisations and made generally available at the same time via the organisation's Internet site, www.crisisweb.org. ICG works closely with governments and those who influence them, including the media, to highlight its crisis analyses and to generate support for its policy prescriptions.

The ICG Board – which includes prominent figures from the fields of politics, diplomacy, business and the media – is directly involved in helping to bring ICG reports and recommendations to the attention of senior policy-makers around the world. ICG is chaired by former Finnish President Martti Ahtisaari; and its President and Chief Executive since January 2000 has been former Australian Foreign Minister Gareth Evans.

ICG's international headquarters are in Brussels, with advocacy offices in Washington DC, New York and Paris and a media liaison office in London. The organisation currently operates eleven

field offices (in Amman, Belgrade, Bogotá, Islamabad, Jakarta, Nairobi, Osh, Pristina, Sarajevo, Sierra Leone and Skopje) with analysts working in nearly 30 crisis-affected countries and territories across four continents.

In *Africa*, those countries include Burundi, Rwanda, the Democratic Republic of Congo, Sierra Leone-Liberia-Guinea, Somalia, Sudan and Zimbabwe; in *Asia*, Indonesia, Myanmar, Kyrgyzstan, Tajikistan, Uzbekistan, Pakistan, Afghanistan and Kashmir; in *Europe*, Albania, Bosnia, Kosovo, Macedonia, Montenegro and Serbia; in the *Middle East*, the whole region from North Africa to Iran; and in *Latin America*, Colombia.

ICG raises funds from governments, charitable foundations, companies and individual donors. The following governments currently provide funding: Australia, Austria, Canada, Denmark, Finland, France, Germany, Ireland, Luxembourg, The Netherlands, Norway, Sweden, Switzerland, the Republic of China (Taiwan), Turkey, the United Kingdom and the United States.

Foundation and private sector donors include The Atlantic Philanthropies, Carnegie Corporation of New York, Ford Foundation, Bill & Melinda Gates Foundation, William & Flora Hewlett Foundation, The Henry Luce Foundation, Inc., John D. & Catherine T. MacArthur Foundation, The John Merck Fund, Charles Stewart Mott Foundation, Open Society Institute, Ploughshares Fund, The Ruben & Elisabeth Rausing Trust, the Sasakawa Peace Foundation and the United States Institute of Peace.

December 2002

APPENDIX B

ICG REPORTS AND BRIEFING PAPERS*

AFRICA

ALGERIA**

The Algerian Crisis: Not Over Yet, Africa Report N°24, 20 October 2000 (also available in French)

The Civil Concord: A Peace Initiative Wasted, Africa Report N°31, 9 July 2001 (also available in French)

Algeria's Economy: A Vicious Circle of Oil and Violence, Africa Report N°36, 26 October 2001 (also available in French)

BURUNDI

The Mandela Effect: Evaluation and Perspectives of the Peace Process in Burundi, Africa Report N°21, 18 April 2000 (also available in French)

Unblocking Burundi's Peace Process: Political Parties, Political Prisoners, and Freedom of the Press, Africa Briefing, 22 June 2000

Burundi: The Issues at Stake. Political Parties, Freedom of the Press and Political Prisoners, Africa Report N°23, 12 July 2000 (also available in French)

Burundi Peace Process: Tough Challenges Ahead, Africa Briefing, 27 August 2000

Burundi: Neither War, nor Peace, Africa Report N°25, 1 December 2000 (also available in French)

Burundi: Breaking the Deadlock, The Urgent Need for a New Negotiating Framework, Africa Report N°29, 14 May 2001 (also available in French)

Burundi: 100 Days to put the Peace Process back on Track, Africa Report N°33, 14 August 2001 (also available in French)

Burundi: After Six Months of Transition: Continuing the War or Winning the Peace, Africa Report N°46, 24 May 2002 (also available in French)

The Burundi Rebellion and the Ceasefire Negotiations, Africa Briefing, 6 August 2002

DEMOCRATIC REPUBLIC OF CONGO

Scramble for the Congo: Anatomy of an Ugly War, Africa Report N°26, 20 December 2000 (also available in French)

From Kabila to Kabila: Prospects for Peace in the Congo, Africa Report N°27, 16 March 2001

Disarmament in the Congo: Investing in Conflict Prevention, Africa Briefing, 12 June 2001

The Inter-Congolese Dialogue: Political Negotiation or Game of Bluff? Africa Report N°37, 16 November 2001 (also available in French)

Disarmament in the Congo: Jump-Starting DDRRR to Prevent Further War, Africa Report N°38, 14 December 2001

Storm Clouds Over Sun City: The Urgent Need To Recast The Congolese Peace Process, Africa Report N°38, 14 May 2002 (also available in French)

RWANDA

Uganda and Rwanda: Friends or Enemies? Africa Report N°15, 4 May 2000

International Criminal Tribunal for Rwanda: Justice Delayed, Africa Report N°30, 7 June 2001 (also available in French)

"Consensual Democracy" in Post Genocide Rwanda: Evaluating the March 2001 District Elections, Africa Report N°34, 9 October 2001

Rwanda/Uganda: a Dangerous War of Nerves, Africa Briefing, 21 December 2001

The International Criminal Tribunal for Rwanda: The Countdown, Africa Report N°50, 1 August 2002 (also available in French)

Rwanda At The End of the Transition: A Necessary Political Liberalisation, Africa Report N°53, 13 November 2002 (available in French)

SOMALIA

Somalia: Countering Terrorism in a Failed State, Africa Report N°45, 23 May 2002

SUDAN

God, Oil & Country: Changing the Logic of War in Sudan, Africa Report N°39, 28 January 2002

Capturing the Moment: Sudan's Peace Process in the Balance, Africa Report N°42, 3 April 2002

Dialogue or Destruction? Organising for Peace as the War in Sudan Escalates, Africa Report N°48, 27 June 2002

Sudan's Best Chance For Peace: How Not To Lose It, Africa Report N°51, 17 September 2002

Ending Starvation as a Weapon of War in Sudan, Africa Report N°54, 14 November 2002

WEST AFRICA

Sierra Leone: Time for a New Military and Political Strategy, Africa Report N°28, 11 April 2001

Sierra Leone: Managing Uncertainty, Africa Report N°35, 24 October 2001

Sierra Leone: Ripe For Elections? Africa Briefing, 19 December 2001

Liberia: The Key to Ending Regional Instability, Africa Report N°43, 24 April 2002

Sierra Leone After Elections: Politics as Usual? Africa Report N°49, 12 July 2002

Liberia: Unravelling, Africa Briefing, 19 August 2002

---

* Released since January 2000.

** The Algeria project was transferred to the Middle East Program in January 2002.

ZIMBABWE

Zimbabwe: At the Crossroads, Africa Report N°22, 10 July 2000

Zimbabwe: Three Months after the Elections, Africa Briefing, 25 September 2000

Zimbabwe in Crisis: Finding a way Forward, Africa Report N°32, 13 July 2001

Zimbabwe: Time for International Action, Africa Briefing, 12 October 2001

Zimbabwe's Election: The Stakes for Southern Africa, Africa Briefing, 11 January 2002

All Bark and No Bite: The International Response to Zimbabwe's Crisis, Africa Report N°40, 25 January 2002

Zimbabwe at the Crossroads: Transition or Conflict? Africa Report N°41, 22 March 2002

Zimbabwe: What Next? Africa Report N° 47, 14 June 2002

Zimbabwe: The Politics of National Liberation and International Division, Africa Report N°52, 17 October 2002

ASIA

CAMBODIA

Cambodia: The Elusive Peace Dividend, Asia Report N°8, 11 August 2000

CENTRAL ASIA

Central Asia: Crisis Conditions in Three States, Asia Report N°7, 7 August 2000 (also available in Russian)

Recent Violence in Central Asia: Causes and Consequences, Central Asia Briefing, 18 October 2000

Islamist Mobilisation and Regional Security, Asia Report N°14, 1 March 2001 (also available in Russian)

Incubators of Conflict: Central Asia's Localised Poverty and Social Unrest, Asia Report N°16, 8 June 2001 (also available in Russian)

Central Asia: Fault Lines in the New Security Map, Asia Report N°20, 4 July 2001 (also available in Russian)

Uzbekistan at Ten – Repression and Instability, Asia Report N°21, 21 August 2001 (also available in Russian)

Kyrgyzstan at Ten: Trouble in the "Island of Democracy", Asia Report N°22, 28 August 2001 (also available in Russian)

Central Asian Perspectives on the 11 September and the Afghan Crisis, Central Asia Briefing, 28 September 2001 (also available in French and Russian)

Central Asia: Drugs and Conflict, Asia Report N°25, 26 November 2001 (also available in Russian)

Afghanistan and Central Asia: Priorities for Reconstruction and Development, Asia Report N°26, 27 November 2001 (also available in Russian)

Tajikistan: An Uncertain Peace, Asia Report N°30, 24 December 2001 (also available in Russian)

The IMU and the Hizb-ut-Tahrir: Implications of the Afghanistan Campaign, Central Asia Briefing, 30 January 2002 (also available in Russian)

Central Asia: Border Disputes and Conflict Potential, Asia Report N°33, 4 April 2002 (also available in Russian)

Central Asia: Water and Conflict, Asia Report N°34, 30 May 2002

Kyrgyzstan's Political Crisis: An Exit Strategy, Asia Report N°37, 20 August 2002 (also available in Russian)

The OSCE in Central Asia: A New Strategy, Asia Report N°38, 11 September 2002

INDONESIA

Indonesia's Crisis: Chronic but not Acute, Asia Report N°6, 31 May 2000

Indonesia's Maluku Crisis: The Issues, Indonesia Briefing, 19 July 2000

Indonesia: Keeping the Military Under Control, Asia Report N°9, 5 September 2000 (also available in Indonesian)

Aceh: Escalating Tension, Indonesia Briefing, 7 December 2000

Indonesia: Overcoming Murder and Chaos in Maluku, Asia Report N°10, 19 December 2000

Indonesia: Impunity Versus Accountability for Gross Human Rights Violations, Asia Report N°12, 2 February 2001

Indonesia: National Police Reform, Asia Report N°13, 20 February 2001 (also available in Indonesian)

Indonesia's Presidential Crisis, Indonesia Briefing, 21 February 2001

Bad Debt: The Politics of Financial Reform in Indonesia, Asia Report N°15, 13 March 2001

Indonesia's Presidential Crisis: The Second Round, Indonesia Briefing, 21 May 2001

Aceh: Why Military Force Won't Bring Lasting Peace, Asia Report N°17, 12 June 2001 (also available in Indonesian)

Aceh: Can Autonomy Stem the Conflict? Asia Report N°18, 27 June 2001

Communal Violence in Indonesia: Lessons from Kalimantan, Asia Report N°19, 27 June 2001 (also available in Indonesian)

Indonesian-U.S. Military Ties, Indonesia Briefing, 18 July 2001

The Megawati Presidency, Indonesia Briefing, 10 September 2001

Indonesia: Ending Repression in Irian Jaya, Asia Report N°23, 20 September 2001

Indonesia: Violence and Radical Muslims, Indonesia Briefing, 10 October 2001

Indonesia: Next Steps in Military Reform, Asia Report N°24, 11 October 2001

Indonesia: Natural Resources and Law Enforcement, Asia Report N°29, 20 December 2001 (also available in Indonesian)

Indonesia: The Search for Peace in Maluku, Asia Report N°31, 8 February 2002

Aceh: Slim Chance for Peace, Indonesia Briefing, 27 March 2002

Indonesia: The Implications of the Timor Trials, Indonesia Briefing, 8 May 2002

Resuming U.S.-Indonesia Military Ties, Indonesia Briefing, 21 May 2002

Al-Qaeda in Southeast Asia: The case of the "Ngruki Network" in Indonesia, Indonesia Briefing, 8 August 2002

Indonesia: Resources And Conflict In Papua, Asia Report N°39, 13 September 2002

Tensions on Flores: Local Symptoms of National Problems, Indonesia Briefing, 10 October 2002

Impact of the Bali Bombings, Indonesia Briefing, 24 October 2002

MYANMAR

Burma/Myanmar: How Strong is the Military Regime? Asia Report N°11, 21 December 2000

Myanmar: The Role of Civil Society, Asia Report N°27, 6 December 2001

Myanmar: The Military Regime's View of the World, Asia Report N°28, 7 December 2001

Myanmar: The Politics of Humanitarian Aid, Asia Report N°32, 2 April 2002

Myanmar: The HIV/AIDS Crisis, Myanmar Briefing, 2 April 2002

Myanmar: The Future of the Armed Forces, Asia Briefing, 27 September 2002

AFGHANISTAN/SOUTH ASIA

Afghanistan and Central Asia: Priorities for Reconstruction and Development, Asia Report N°26, 27 November 2001

Pakistan: The Dangers of Conventional Wisdom, Pakistan Briefing, 12 March 2002

Securing Afghanistan: The Need for More International Action, Afghanistan Briefing, 15 March 2002

The Loya Jirga: One Small Step Forward? Afghanistan & Pakistan Briefing, 16 May 2002

Kashmir: Confrontation and Miscalculation, Asia Report N°35, 11 July 2002

Pakistan: Madrasas, Extremism and the Military, Asia Report N°36, 29 July 2002

The Afghan Transitional Administration: Prospects and Perils, Afghanistan Briefing, 30 July 2002

Pakistan: Transition to Democracy?, Asia Report N°40, 3 October 2002

Kashmir: The View From Srinagar, Asia Report N°41, 21 November 2002

BALKANS

ALBANIA

Albania: State of the Nation, Balkans Report N°87, 1 March 2000

Albania's Local Elections, A test of Stability and Democracy, Balkans Briefing, 25 August 2000

Albania: The State of the Nation 2001, Balkans Report N°111, 25 May 2001

Albania's Parliamentary Elections 2001, Balkans Briefing, 23 August 2001

BOSNIA

Denied Justice: Individuals Lost in a Legal Maze, Balkans Report N°86, 23 February 2000

European Vs. Bosnian Human Rights Standards, Handbook Overview, 14 April 2000

Reunifying Mostar: Opportunities for Progress, Balkans Report N°90, 19 April 2000

Bosnia's Municipal Elections 2000: Winners and Losers, Balkans Report N°91, 28 April 2000

Bosnia's Refugee Logjam Breaks: Is the International Community Ready? Balkans Report N°95, 31 May 2000

War Criminals in Bosnia's Republika Srpska, Balkans Report N°103, 2 November 2000

Bosnia's November Elections: Dayton Stumbles, Balkans Report N°104, 18 December 2000

Turning Strife to Advantage: A Blueprint to Integrate the Croats in Bosnia and Herzegovina, Balkans Report N°106, 15 March 2001

No Early Exit: NATO's Continuing Challenge in Bosnia, Balkans Report N°110, 22 May 2001

Bosnia's Precarious Economy: Still Not Open For Business; Balkans Report N°115, 7 August 2001 (also available in Bosnian)

The Wages of Sin: Confronting Bosnia's Republika Srpska, Balkans Report N°118, 8 October 2001 (also available in Bosnian)

Bosnia: Reshaping the International Machinery, Balkans Report N°121, 29 November 2001 (also available in Bosnian)

Courting Disaster: The Misrule of Law in Bosnia & Herzegovina, Balkans Report N°127, 26 March 2002 (also available in Bosnian)

Implementing Equality: The "Constituent Peoples" Decision in Bosnia & Herzegovina, Balkans Report N°128, 16 April 2002 (also available in Bosnian)

Policing the Police in Bosnia: A Further Reform Agenda, Balkans Report N°130, 10 May 2002 (also available in Bosnian)

Bosnia's Alliance for (Smallish) Change, Balkans Report N°132, 2 August 2002 (also available in Bosnian)

CROATIA

Facing Up to War Crimes, Balkans Briefing, 16 October 2001

KOSOVO

Kosovo Albanians in Serbian Prisons: Kosovo's Unfinished Business, Balkans Report N°85, 26 January 2000

What Happened to the KLA? Balkans Report N°88, 3 March 2000

Kosovo's Linchpin: Overcoming Division in Mitrovica, Balkans Report N°96, 31 May 2000

Reality Demands: Documenting Violations of International Humanitarian Law in Kosovo 1999, Balkans Report, 27 June 2000

Elections in Kosovo: Moving Toward Democracy? Balkans Report N°97, 7 July 2000

Kosovo Report Card, Balkans Report N°100, 28 August 2000

Reaction in Kosovo to Kostunica's Victory, Balkans Briefing, 10 October 2000

Religion in Kosovo, Balkans Report N°105, 31 January 2001

Kosovo: Landmark Election, Balkans Report N°120, 21 November 2001 (also available in Albanian and Serbo-Croat)

Kosovo: A Strategy for Economic Development, Balkans Report N°123, 19 December 2001 (also available in Serbo-Croat)

A Kosovo Roadmap: I. Addressing Final Status, Balkans Report N°124, 28 February 2002 (also available in Albanian and Serbo-Croat)

A Kosovo Roadmap: II. Internal Benchmarks, Balkans Report N°125, 1 March 2002 (also available in Albanian and Serbo-Croat)

UNMIK's Kosovo Albatross: Tackling Division in Mitrovica, Balkans Report N°131, 3 June 2002 (also available in Albanian and Serbo-Croat)

Finding the Balance: The Scales of Justice in Kosovo, Balkans Report N°134, 12 September 2002 (also available in Albanian)

MACEDONIA

Macedonia's Ethnic Albanians: Bridging the Gulf, Balkans Report N°98, 2 August 2000

Macedonia Government Expects Setback in Local Elections, Balkans Briefing, 4 September 2000

The Macedonian Question: Reform or Rebellion, Balkans Report N°109, 5 April 2001

Macedonia: The Last Chance for Peace, Balkans Report N°113, 20 June 2001

Macedonia: Still Sliding, Balkans Briefing, 27 July 2001

Macedonia: War on Hold, Balkans Briefing, 15 August 2001

Macedonia: Filling the Security Vacuum, Balkans Briefing, 8 September 2001

Macedonia's Name: Why the Dispute Matters and How to Resolve It, Balkans Report N°122, 10 December 2001 (also available in Serbo-Croat)

Macedonia's Public Secret: How Corruption Drags The Country Down, Balkans Report N°133, 14 August 2002 (also available in Macedonian)

Moving Macedonia Toward Self-Sufficiency: A New Security Approach for NATO and the EU, Balkans Report N°135, 15 November 2002 (also available in Macedonian)

MONTENEGRO

Montenegro: In the Shadow of the Volcano, Balkans Report N°89, 21 March 2000

Montenegro's Socialist People's Party: A Loyal Opposition? Balkans Report N°92, 28 April 2000

Montenegro's Local Elections: Testing the National Temperature, Background Briefing, 26 May 2000

Montenegro: Which way Next? Balkans Briefing, 30 November 2000

Montenegro: Settling for Independence? Balkans Report N°107, 28 March 2001

Montenegro: Time to Decide, a Pre-Election Briefing, Balkans Briefing, 18 April 2001

Montenegro: Resolving the Independence Deadlock, Balkans Report N°114, 1 August 2001

Still Buying Time: Montenegro, Serbia and the European Union, Balkans Report N°129, 7 May 2002 (also available in Serbian)

SERBIA

Serbia's Embattled Opposition, Balkans Report N°94, 30 May 2000

Serbia's Grain Trade: Milosevic's Hidden Cash Crop, Balkans Report N°93, 5 June 2000

Serbia: The Milosevic Regime on the Eve of the September Elections, Balkans Report N°99, 17 August 2000

Current Legal Status of the Republic of Yugoslavia (FRY) and of Serbia and Montenegro, Balkans Report N°101, 19 September 2000

Yugoslavia's Presidential Election: The Serbian People's Moment of Truth, Balkans Report N°102, 19 September 2000

Sanctions against the Federal Republic of Yugoslavia, Balkans Briefing, 10 October 2000

Serbia on the Eve of the December Elections, Balkans Briefing, 20 December 2000

A Fair Exchange: Aid to Yugoslavia for Regional Stability, Balkans Report N°112, 15 June 2001

Peace in Presevo: Quick Fix or Long-Term Solution? Balkans Report N°116, 10 August 2001

Serbia's Transition: Reforms Under Siege, Balkans Report N°117, 21 September 2001 (also available in Serbo-Croat)

Belgrade's Lagging Reform: Cause for International Concern, Balkans Report N°126, 7 March 2002 (also available in Serbo-Croat)

Serbia: Military Intervention Threatens Democratic Reform, Balkans Briefing, 28 March 2002 (also available in Serbo-Croat)

Fighting To Control Yugoslavia's Military, Balkans Briefing, 12 July 2002 (also available in Serbo-Croat)

REGIONAL REPORTS

After Milosevic: A Practical Agenda for Lasting Balkans Peace, Balkans Report N°108, 26 April 2001

Milosevic in The Hague: What it Means for Yugoslavia and the Region, Balkans Briefing, 6 July 2001

Bin Laden and the Balkans: The Politics of Anti-Terrorism, Balkans Report N°119, 9 November 2001

LATIN AMERICA

Colombia's Elusive Quest for Peace, Latin America Report N°1, 26 March 2002 (also available in Spanish)

The 10 March 2002 Parliamentary Elections in Colombia, Latin America Briefing, 17 April 2002 (also available in Spanish)

The Stakes in the Presidential Election in Colombia, Latin America Briefing, 22 May 2002 (also available in Spanish)

Colombia: The Prospects for Peace with the ELN, Latin America Report N°2, 4 October 2002 (also available in Spanish)

MIDDLE EAST

A Time to Lead: The International Community and the Israeli-Palestinian Conflict, Middle East Report N°1, 10 April 2002

Middle East Endgame I: Getting to a Comprehensive Arab-Israeli Peace Settlement, Middle East Report N°2, 16 July 2002 (also available in Arabic)

Middle East Endgame II: How a Comprehensive Israeli-Palestinian Settlement Would Look, Middle East Report N°3; 16 July 2002 (also available in Arabic)

Middle East Endgame III: Israel, Syria and Lebanon – How Comprehensive Peace Settlements Would Look, Middle East Report N°4, 16 July 2002 (also available in Arabic)

Iran: The Struggle for the Revolution's Soul, Middle East Report N°5, 5 August 2002

Iraq Background: What Lies Beneath, Middle East Report N°6, 1 October 2002

The Meanings of Palestinian Reform, Middle East Briefing, 12 November 2002

Old Games, New Rules: Conflict on the Israel-Lebanon Border, Middle East Report N°7, 18 November 2002

ALGERIA*

Diminishing Returns: Algeria's 2002 Legislative Elections, Middle East Briefing, 24 June 2002

ISSUES REPORTS

HIV/AIDS

HIV/AIDS as a Security Issue, Issues Report N°1, 19 June 2001

Myanmar: The HIV/AIDS Crisis, Myanmar Briefing, 2 April 2002

EU

The European Humanitarian Aid Office (ECHO): Crisis Response in the Grey Lane, Issues Briefing, 26 June 2001

EU Crisis Response Capability: Institutions and Processes for Conflict Prevention and Management, Issues Report N°2, 26 June 2001

EU Crisis Response Capabilities: An Update, Issues Briefing, 29 April 2002

---

* The Algeria project was transferred from the Africa Program in January 2002.

APPENDIX C

ICG BOARD MEMBERS

Martti Ahtisaari, Chairman

Former President of Finland

Maria Livanos Cattau, Vice-Chairman

Secretary-General, International Chamber of Commerce

Stephen Solarz, Vice-Chairman

Former U.S. Congressman

Gareth Evans, President & CEO

Former Foreign Minister of Australia

S. Daniel Abraham

Chairman, Center for Middle East Peace and Economic Cooperation, U.S.

Morton Abramowitz

Former U.S. Assistant Secretary of State and Ambassador to Turkey

Kenneth Adelman

Former U.S. Ambassador and Director of the Arms Control and Disarmament Agency

Richard Allen

Former U.S. National Security Adviser to the President

Saud Nasir Al-Sabah

Former Kuwaiti Ambassador to the UK and U.S.; former Minister of Information and Oil

Louise Arbour

Supreme Court Justice, Canada; Former Chief Prosecutor, International Criminal Tribunal for former Yugoslavia

Oscar Arias Sanchez

Former President of Costa Rica; Nobel Peace Prize, 1987

Ersin Arioglu

Chairman, Yapi Merkezi Group, Turkey

Emma Bonino

Member of European Parliament; former European Commissioner

Zbigniew Brzezinski

Former U.S. National Security Adviser to the President

Cheryl Carolus

Former South African High Commissioner to the UK; former Secretary General of the ANC

Victor Chu

Chairman, First Eastern Investment Group, Hong Kong

Wesley Clark

Former NATO Supreme Allied Commander, Europe

Uffe Ellemann-Jensen

Former Minister of Foreign Affairs, Denmark

Mark Eyskens

Former Prime Minister of Belgium

Marika Fahlen

Former Swedish Ambassador for Humanitarian Affairs; Director of Social Mobilization and Strategic Information, UNAIDS

Yoichi Funabashi

Chief Diplomatic Correspondent & Columnist, The Asahi Shimbun, Japan

Bronislaw Geremek

Former Minister of Foreign Affairs, Poland

I.K.Gujral

Former Prime Minister of India

HRH El Hassan bin Talal

Chairman, Arab Thought Forum; President, Club of Rome

Carla Hills

Former U.S. Secretary of Housing; former U.S. Trade Representative

Asma Jahangir

UN Special Rapporteur on Extrajudicial, Summary or Arbitrary Executions; Advocate Supreme Court, former Chair Human Rights Commission of Pakistan

Ellen Johnson Sirleaf

Senior Adviser, Modern Africa Fund Managers; former Liberian Minister of Finance and Director of UNDP Regional Bureau for Africa

Mikhail Khodorkovsky

Chairman and Chief Executive Officer, YUKOS Oil Company, Russia

Elliott F. Kulick

Chairman, Pegasus International, U.S.

Joanne Leedom-Ackerman

Novelist and journalist, U.S.

Todung Mulya Lubis

Human rights lawyer and author, Indonesia

Barbara McDougall

Former Secretary of State for External Affairs, Canada

Mo Mowlam

Former Secretary of State for Northern Ireland, UK

Ayo Obe

President, Civil Liberties Organisation, Nigeria

Christine Ockrent

Journalist and author, France

Friedbert Pflüger

Chairman of the German Bundestag Committee on EU Affairs

Surin Pitsuwan

Former Minister of Foreign Affairs, Thailand

Itamar Rabinovich

President of Tel Aviv University; former Israeli Ambassador to the U.S. and Chief Negotiator with Syria

Fidel V. Ramos

Former President of the Philippines

Mohamed Sahnoun

Special Adviser to the United Nations Secretary-General on Africa

Salim A. Salim

Former Prime Minister of Tanzania; former Secretary General of the Organisation of African Unity

Douglas Schoen

Founding Partner of Penn, Schoen & Berland Associates, U.S.

William Shawcross

Journalist and author, UK

George Soros

Chairman, Open Society Institute

Eduardo Stein

Former Minister of Foreign Affairs, Guatemala

Pär Stenbäck

Former Minister of Foreign Affairs, Finland

Thorvald Stoltenberg

Former Minister of Foreign Affairs, Norway

William O. Taylor

Chairman Emeritus, The Boston Globe, U.S.

Ed van Thijn

Former Netherlands Minister of Interior; former Mayor of Amsterdam

Simone Veil

Former President of the European Parliament; former Minister for Health, France

Shirley Williams

Former Secretary of State for Education and Science; Member House of Lords, UK

Jaushieh Joseph Wu

Deputy Secretary General to the President, Taiwan

Grigory Yavlinsky

Chairman of Yabloko Party and its Duma faction, Russia

Uta Zapf

Chairperson of the German Bundestag Subcommittee on Disarmament, Arms Control and Non-proliferation